

A close-up, profile view of a person's face, looking towards the right. The lighting is soft, highlighting the texture of the skin and the contours of the nose and lips. The background is dark and out of focus.

de Kanttekening

APRIL 2026 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €7,49

Vrij, moedig & inclusief

Moslims verontwaardigd over Jettens uitspraken over antisemitisme

Raad van State is het eens met
asielminister: gülenisten hebben
niet automatisch recht op asiel

‘Mensen op de vlucht
zijn de verliezers van het
Europese migratiepact’

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

April 2026
Jaargang 9 - nr. 96

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

REDACTIE EN EINDREDACTIE
Tayfun Balcik, Mariska Jansen,
Ewout Klei en Majorie van Leijen

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Tayfun Balcik, Ewout Klei, Majorie
van Leijen, Mehmet Cerit, Arnon
Grunberg, Kirsten van den Hul,
Mariska Jansen, Arjan van Westen,
Kaya Bouman, Reyis Kurt, Bas Kok,
Yavuz Baydar, Shawintala Banwarie,
Tineke Strik, Thomas von der Dunk,
Abdelkader Benali, Ingelise de
Jongste

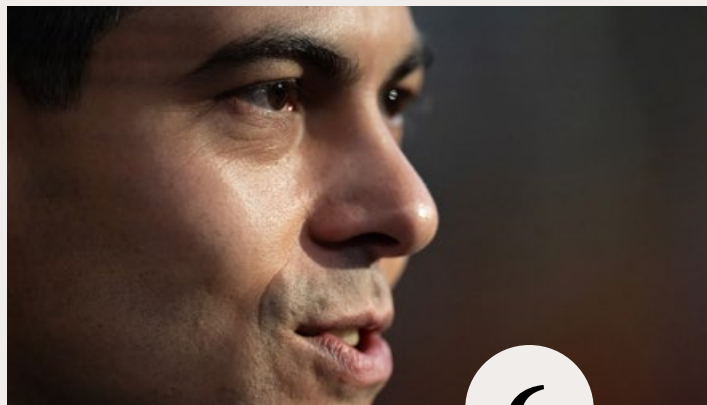
BEELD COVER
Rob Jetten bij een EU-top in Brussel.
Beeld: John Thys, AFP.

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij, moedig & inclusief

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

IMAA Accountancy & Advies B.V

6

Moslams verontwaardigd over Jettens uitspraken over antisemitisme

● OP DE COVER

Soedanese vrouwen zetten zich in voor vrede in hun land

● WERELD

14

● OP DE COVER

06 Moslams verontwaardigd over Jettens
uitspraken over antisemitisme

● COLUMN

09 Betaalbare benzine – Arnon Gunberg

● SAMENLEVING

10 Een projectleider tegen
moslimdiscriminatie, maar nog steeds
geen aparte coördinator

● COLUMN

12 Het Italiaanse 'nee' is meer dan een
nederlaag voor Meloni – Yavuz Baydar

13 Fatbike-jacht – Bas Kok

● WERELD

14 Soedanese vrouwen zetten
zich in voor vrede in hun land

● COLUMN

17 Help, wie redt de rechtsstaat? –
Kirsten van den Hul

● SAMENLEVING

18 'Mensen op de vlucht zijn de
verliezers van het Europese
migratiepact'

Nadia Moussaid: 'Op de Westbank gaat het in rap tempo de verkeerde kant op'

● WERELD

Trump is er niet voor de Iraniërs, en Netanyahu al helemaal niet

● OPINIE

Achter de schermen van het verzet: zo trotseren inwoners van Minneapolis de ICE-razzia's

● OPINIE

20 Zorgen over thuiszitters en ongelijkheid op kleurrijk onderwijsdebat

22 Kun je begrip hebben voor de aanvallen op Iran? Het dK-panel geeft antwoord

● NIEUW IN NEDERLAND

24 Nieuw in Nederland – nieuws

● COLUMN

26 Is Mark Rutte de perfecte collaborateur? - Thomas von der Dunk

27 Ik denk aan Teheran, waar nachtegalen zingen – Abdelkader Benali

● WERELD

28 Nadia Moussaid: 'Op de Westbank gaat het in rap tempo de verkeerde kant op'

32 Füsün Erdogan: 'In Turkije heeft persvrijheid nooit bestaan'

● COLUMN

35 Rouwen in de Fatih-moskee – Reyis Kurt

● WERELD

36 Israël doodde in 2025 de meeste journalisten: 'Als deze woorden jullie bereiken, ben ik gedood'

38 Als het aan Brussel ligt, krijgt Frontex nóg meer bevoegdheden

41 Trump is er niet voor de Iraniërs, en Netanyahu al helemaal niet

42 Achter de schermen van het verzet: zo trotseren inwoners van Minneapolis de ICE-razzia's

47 Raad van State is het eens met asielminister: gülenisten hebben niet automatisch recht op asiel

In het kort.

Meer islamofobe berichten op X sinds oorlog tegen Iran

CULTUREEL ANTHROPOLOOG MARTIJN DE KONING IS EEN VAN DE SPREKERS OP DE EUROPESE DAG TEGEN ISLAMOFOBIE. BEELD: SAIDA DERRAZI

Sinds het begin van de gezamenlijke militaire campagne van de Verenigde Staten en Israël tegen Iran is op X, het sociale mediaplatform van Elon Musk, een sterke toename van anti-moslimberichten te zien. Dat blijkt uit onderzoek van het Amerikaanse Center for the Study of Organized Hate (CSOH), dat online haatberichten monitor.

De organisatie analyseerde berichten tussen 1 januari en 5 maart die gericht waren tegen moslims in de VS, schrijft *Middle East Eye*. Op 28 februari, de dag waarop de oorlog begon, verdrievoudigde het aantal berichten dat moslims ontmenselijkt of uitsluit, of oproept tot geweld. Volgens het CSOH verspreiden dergelijke berichten zich razendsnel door het grote aantal reposts, waardoor de zichtbaarheid van haatdragende inhoud sterk toeneemt.

Hoewel het aantal berichten begin maart weer iets daalde, waarschuwt het CSOH dat de omstandigheden die deze piek veroorzaakten nog steeds aanwezig zijn. De onderzochte inhoud varieerde van persoonlijke haatuitingen tot oproepen voor een streng beleid tegen moslims, waaronder voorstellen om moslims te deporteren of wettelijk uit te sluiten.

Het rapport benadrukt dat X slechts een klein deel van de gemelde berichten verwijderde. Volgens het CSOH is er sprake van een kloof tussen het officiële beleid van het platform en de daadwerkelijke handhaving. De organisatie pleit voor betere meldmechanismen en meer verantwoordelijkheid van politici en maatschappelijke instellingen om escalatie van online haat te voorkomen. ●

Extreemrechts: na Elsfest ontstonden er overal 'Defend'-groepen

Extreemrechts rukt op in Nederland. Na het uit de hand gelopen Elsfest in Den Haag zijn er 'zeker' 35 extreemrechtse 'Defend'-groepen bijgekomen in Nederland. Dit blijkt uit een onderzoek van Justice for Prosperity, dat de stichting uitvoerde in samenwerking met het onderzoeksprogramma Pointer van KRO-NCRV.

'Extreemrechtse Defend-groepen groeien sterk en reizen door heel Nederland om lokale besluitvorming te beïnvloeden, onder meer rond asielzoekerscentra', schrijft Justice for Prosperity. Ook zouden de Defend-groepen 'verhulde oproepen' tot geweld doen.

Volgens de stichting zijn er twee koepelorganisaties: Defend United en Defend Netherlands. Daar kunnen 'lokale chapters' zich bij aansluiten. Het is niet bekend waarom een nationalistische beweging in Nederland Engels gebruikt voor de zogenoemde 'verdediging van Nederland'.

Veel van de prominente leden van de Defend-groepen zijn in aanraking zijn geweest met politie en justitie. Een van hen zou ooit zijn opgepakt voor het dragen van een shirt van de NSDAP (de partij van Adolf Hitler, red.). Een ander is veroordeeld voor opruiing tijdens een demonstratie.

'Naar buiten toe presenteert de beweging zich als vreedzaam, maar uit onderzochte interne communicatie komt een ander beeld naar voren', aldus de onderzoekers. Zo troffen Justice for Prosperity en Pointer openlijk racistische, antisemitische en islamofobe berichten aan van actieve leden en kop-

Defend Groep - Den Haag

DE BESLOTEN FACEBOOKGROEP DEFEND DEN HAAG GEBRUIKT KRUISVAARDERSYMBOLIEK. BEELD: SCREENSHOT FACEBOOK

DE BESLOTEN FACEBOOKGROEP DEFEND DEN HAAG GEBRUIKT KRUISVAARDERSYMBOLIEK. BEELD: SCREENSHOT FACEBOOK

stukken. 'Asielzoekers worden vergeleken met apen en Joden worden weggezet als ongewenst. Moslims worden omschreven als 'het (sic) kanker van de wereld'.

Defend-extremisten weten dat intimidatie werkt, blijkt uit hun Telegram-groepen. 'Overigens valt het me op dat vrijwel overal waar een demo uit de hand loopt, er geen azc is gekomen', vertellen de onderzoekers van Justice for Prosperity aan NRC. 'Klopt, intimidatie werkt gewoon. Je denkt toch niet dat we vuurwerk gooien uit baldadigheid? Een paar knallers in de raadszaal en die laffe kankerjoden eten uit je hand', reageert een andere Defend-aanhanger. ●

Deelstaatverkiezingen in Baden-Württemberg: Özdemir wordt eerste premier van Turks-Duitse afkomst

De Grünen zijn bij de deelstaatverkiezingen in Baden-Württemberg als grootste partij uit de bus gekomen. Volgens voorlopige uitslagen behaalde de partij rond de 30 procent van de stemmen, nipt voor de CDU van bondskanselier Friedrich Merz.

Hiermee lijkt Grünen-lijsttrekker Cem Özdemir de eerste federale minister-president van Duits-Turkse afkomst te worden, schrijft *Turkish Minute* enthousiast. Hij zal Winfried Kretschmann opvolgen, die na tien jaar niet opnieuw kandidaat was. Özdemir is een uitgesproken criticus van de Turkse president Recep Tayyip Erdogan en Turkse inmenging in de Duitse politiek.

Özdemir is daarnaast een ervaren politicus en voormalig federaal landbouwminister. Hij profileerde zich tijdens de campagne als pragmatisch en ervaren. Hij riep de CDU direct op de bestaande coalitie voort te zetten, wat gezien de uitslag ook de meest waarschijnlijke optie blijft.

Opvallend is de sterke winst van de rechts-populistische partij Alternative für Deutschland, die met bijna 19 procent haar resultaat van 2021 bijna verdubbelde. Hoewel een coalitie tussen AfD en CDU

een meerderheid zou vormen in de nieuwe Landdag, heeft CDU-lijsttrekker Manuel Hagel samenwerking met de extreemrechtse partij resoluut van de hand gewezen. De *Brandmauer* blijft staan.

Grote verliezers van de deelstaatverkiezingen in Baden-Württemberg zijn de sociaaldemocratische SPD en vooral de liberale FDP. ●

CEM ÖZDEMİR. BEELD: YOUTUBE

Wie stopt de oorlog?

MEHMET CERIT

Hoofdre~~da~~cteur / Directeur.

Ik vrees dat de oorlog van de VS en Israël tegen Iran nog lang kan duren, zolang Israël niet wordt beteugeld.

Zelfs binnen Amerikaanse kringen klinkt die zorg. Joe Kent – directeur terrorismebestrijding en uitgesproken vertegenwoordiger van de pro-Trumpstroming, die vanwege de Iranoorlog ontslag heeft genomen – schreef op X:

‘Stap 1 in de-escalatie moet het beteugelen van de Israëliërs zijn, anders zullen alle onderhandelingspogingen dit patroon volgen: De president kondigt de-escalatie aan. Israël voert zware aanvallen uit om onderhandelingen te dwarsbomen. De oorlog escaleert opnieuw.’

Als dit klopt, dan is de conclusie helder: zonder druk op Israël blijft deze cyclus zich herhalen.

Wat ook steeds duidelijker wordt, is dat de VS en Israël deze oorlog mogelijk niet kunnen winnen. Sommige deskundigen stellen zelfs dat zij al verloren hebben en trekken parallellen met Vietnam en Afghanistan, eerdere debacles voor Amerika. Tegelijk ondersteunen Rusland en China Iran indirect – via inlichtingen, technologie en economische samenwerking – terwijl zij directe militaire betrokkenheid vermijden.

Recent heeft Iran vijftien Amerikaanse voorstellen om de oorlog te stoppen afgewezen. Daarbij stelt Teheran dat de VS niet in de positie is om die voorwaarden te bepalen. Dat is harde taal en laat zien dat oorlog en diplomatie hand in hand gaan: Iran probeert zo zijn positie aan de onderhandelingstafel te ver-

sterken.

Journalist Layla El-Dekmak stelde in VPRO-programma Bureau Buitenland dat Israël Libanon behandelt als een ‘nieuw Gaza’ en dat de aanvallen gezien kunnen worden als een oorlog tegen de gehele Libanese bevolking, niet alleen tegen Hezbollah. Volgens berichten zijn er ruim duizend doden en meer dan een miljoen vluchtelingen. Israël stelt dat het militaire doelen treft, maar tegelijkertijd zien we dat ziekenhuizen, medicijnfabrieken en vitale infrastructuur worden geraakt. De vraag dringt zich op: waar ligt de grens tussen militaire strategie en collectieve bestraffing?

Als we Israël en het Midden-Oosten willen begrijpen, moeten we naar Libanon kijken. Terwijl de wereld focust op Iran, voltrekt zich daar een andere werkelijkheid. Israël voert stap voor stap een strategie uit: het uitbreiden van landgrenzen. De aankondiging dat Zuid-Libanon tot aan de Litani-rivier is geannexeerd, past in een patroon dat al jaren zichtbaar is. Geen vrede, maar voortdurende repressie en oorlog als middel. Israël is bovendien al jaren bezig met de bezetting van de Westelijke Jordaanoever en recent heeft Israël na de val van Assad de Golanhoogten en nog meer bezet in Syrië. Sommige Israëlische hoge functionarissen zeggen ook openlijk dat dit hun religieuze oorlog is. Canada heeft deze annexatie veroordeeld, gaat kabinet Jetten dat ook doen? Of gaan zij zeggen dat zij ook voor deze annexatie ‘begrip’ hebben?

Tegelijk zien we een verwarrende realiteit. President Trump spreekt over onderhandelingen

‘Regime change van buitenaf, zonder interne dynamiek, leidt zelden tot stabiliteit’

met Iran, maar stuurt tegelijkertijd extra troepen naar de regio. Die tegenstrijdigheid laat zien hoe onzeker en instabiel de koers is. Wat wél duidelijk is: het draagvlak binnen de Verenigde Staten voor verdere escalatie neemt af. Meer dan de helft van de Amerikanen steunt de oorlog niet, zeven procent steunt de eventuele inzet van grondtroepen. Steeds meer Amerikanen vragen zich af waarom zij betrokken raken bij een conflict dat niet in hun belang lijkt. Velen roepen dat ze niet voor Israël willen vechten.

Ondertussen zijn de echte slachtoffers, zoals altijd, burgers: kinderen, vrouwen en ouderen – zowel in Iran (denk aan de schoolmeisjes op de eerste dag van de oorlog) als in Israël. De economische gevolgen worden wereldwijd voelbaar: stijgende energie- en boodschappenprijzen, onzekerheid en groeiende instabiliteit.

Dat betekent niet dat andere actoren buiten beeld moeten blijven. Hezbollah en het Iraanse regime dragen eveneens verantwoordelijkheid en verdienen ver-

oordeling. Tegen deze oorlog zijn, betekent niet dat men pro-Iran of pro-Hezbollah is. Het betekent dat men kiest tegen verdere escalatie en tegen de illusie dat militaire interventies complexe samenlevingen kunnen hervormen.

De lessen uit Afghanistan en Irak zijn duidelijk. Regime change van buitenaf, zonder interne dynamiek, leidt zelden tot stabiliteit en vaak tot meer chaos en geweld.

Juist daarom ligt hier een verantwoordelijkheid voor Europa. Niet als passieve toeschouwer, maar als actor met een eigen moreel kompas. Een langdurige oorlog betekent onvermijdelijk meer instabiliteit, hogere energieprijzen en nieuwe vluchtelingenstromen richting Europa – eerst naar Turkije en uiteindelijk naar Europa zelf.

Europa moet zich daarom afvragen: volgt het opnieuw blind zijn bondgenoten, of durft het een eigen koers te varen? Diplomatie moet de eerste stap zijn, maar als dat faalt, zullen ook politieke en economische middelen overwogen moeten worden om verdere escalatie te voorkomen.

Daarom moeten wij niet stil blijven. Spreek je uit tegen deze oorlog. Zoals aankomende zaterdag op het Malieveld gebeurt. Want zwijgen in tijden van escalatie is geen neutraliteit, maar het accepteren van wat volgt. Want de wereld is niet meer die van vijftig jaar terug, het is een groot dorp en alles wat elders plaatsvindt, zal ons ook raken. En het raakt ons ook.

De vraag die blijft hangen is niet alleen hoe deze oorlog eindigt, maar of iemand de moed heeft om die te stoppen. ●

Op de cover.

Moslims verontwaardigd over antisemitisme

Tot verontwaardiging van veel moslims zei premier Rob Jetten bij Eva Jinek dat antisemitisme voorkomt in Nederlandse moslingemeenschappen. Islamitische D66'ers reageerden niet.

ROBJETTEN BIJ EEN EU-TOP IN BRUSSEL. BEELD: JOHN THYS, AFP.

Jetten's uitspraken over

● TAYFUN BALCIK

Er zijn islamitische gemeenschappen in Nederland waar je, als je de tv aanzet, online of op weekendscholen, verkeerde dingen krijgt aangeleerd. Niet alleen over Joden, maar ook over vrouwen en homo's', zei premier Rob Jetten vorige week in het praatprogramma van Eva Jinek.

Dat hij daarbij de islamitische gemeenschap als enige religieuze groep uitpikte en als antisemitisch bestempelde, heeft veel kwaad bloed gezet bij Nederlandse moslims. Onder anderen de schrijver Abdelkader Benali sprak zich uit en vindt dat Jetten de islamitische gemeenschap met die uitspraken voor de bus heeft gegoooid.

'Naarstig ging ik zoeken naar de kanalen en weekendscholen waar moslims op systematische wijze worden gedruild om Joden te haten en homo's te vervloeken', schrijft hij. Ook kaatste hij de bal terug: 'Als we islamofobie onder Joodse of christelijke kringen zouden onderzoeken, dan ben ik bang dat ook daar heel wat drek komt bovendrijven', aldus Benali.

De woordvoerder van Jetten zegt dat de premier deze uitspraken deed 'naar aanleiding van de gebeurtenissen van vorig weekend en na zijn gesprekken maandag met vertegenwoordigers van de Joodse gemeenschap'. Maar wat 'islamitische gemeenschappen' of weekendscholen te maken hebben met de gebeurtenissen waar Jetten op doelde, is onduidelijk. De Volkskrant wijst, nog speculatief, naar Iran, dat in oorlog is met Israël en Amerika.

Wat zei Jetten nog meer in de talkshow Eva? 'Antisemitisme zit in onze hele samenleving, daar moeten we klip en klaar over zijn. Het komt in alle rangen en stan-

den voor. En het is overal onacceptabel. We zien het in een aantal islamitische gemeenschappen, waar veel fundamentalistische invloeden zijn, dat antisemitisme daar veel meer aan de oppervlakte zit. Daar hebben ook veel Joodse Nederlanders last van. Op straat, in de supermarkt, op andere plekken.'

Ook wijst hij naar 'een bepaalde politieke partij (Forum voor Democratie, red.)', 'waar je gewoon op de lijst kan staan voor gemeenteraadsverkiezingen als je openlijk antisemit bent geweest. Dus we moeten al die vormen van

wezig waren namens de Joodse vertegenwoordiging, had ook berichten gekregen van een aantal islamitische koepelorganisaties, die zich heel ferm uitspraken tegen de aanvallen die ze vrijdag en zaterdag in Rotterdam en Amsterdam hadden gezien.'

'Ik ben zelf bij een iftar aanwezig geweest afgelopen maand, waar juist heel bewust mensen van verschillende geloven waren uitgenodigd om met elkaar die dialoog te voeren', zegt Jetten. 'En het pijnlijke is dat een aantal van die vertegenwoordigers uit de islamitische gemeenschap ook

'Antisemitisme zit in onze hele samenleving'

antisemitisme benoemen, met die mensen in gesprek gaan. En als mensen over de schreef gaan, zorgen dat ze daar ook de consequenties van ondervinden. En in de hele samenleving moeten we dat bewustzijn sterk vergroten', zei Jetten.

Maar waarom wordt de islamitische gemeenschap genoemd als enige religieuze gemeenschap waar antisemitisme zou voorkomen? De Kanttekening vraagt het nogmaals aan de woordvoerder van Rob Jetten. 'Het is ook niet de hele gemeenschap. Een aantal mensen die bij het gesprek aan-

zegt dat ze begrijpen waar de Joodse gemeenschap doorheen gaat. Want ook zij hebben vaak te maken met racisme en discriminatie: iedereen wordt over één kam geschoren. Het gaat er ook om hoe we daar samen tegen ten strijde trekken.'

Of met deze zalvende woorden van de premier voor Nederlandse moslims de kous af is, moet nog blijken. Veel islamitische D66'ers die we om een reactie vroegen, hebben niet gereageerd op hoe zij de woorden van hun partijleider hebben ervaren.

‘Wel iftars bezoeken en tegelijkertijd een hele gemeenschap in verband brengen met antisemitisme’

Zouhair Saddiki, lid van D66 en docent aan de Hogeschool Rotterdam, wil wel praten. ‘Ik begrijp dat de woorden van de premier bij sommige mensen wringen. Het benoemen van “islamitische gemeenschappen” in relatie tot antisemitisme kan snel generaliserend worden opgevat, terwijl het juist gaat om individuen die zich schuldig maken aan haat’, zegt hij. ‘Het is gemakzuchtig en werkt stigmatiserend, terwijl je in een leiderschapspositie zorgvuldigheid en verbinding wilt betrachten in plaats van politisering. Als je dialoog en verbinding wilt bevorderen, benoem je deze individuen en het gedrag, niet hele gemeenschappen.’

Ook vindt hij het inconsistent

ZOUHAIR SADDIKI

van Jetten. ‘Wel iftars bezoeken en tegelijkertijd een hele gemeenschap in verband brengen met antisemitisme. In de praktijk zie ik juist dat veel islamitische organisaties actief inzetten op dialoog, op het tegengaan van polarisatie en op het bouwen van vertrouwen’, aldus Saddiki.

De schrijver en mbo-docent Bilal Ben Abdelkarim is niet zo verrast door de anti-islamitische uitgljider van Jetten. ‘Het past in een breder patroon waar hij sinds de verkiezingscampagne mee bezig is, bijvoorbeeld met die Nederlandse vlaggen. Het past in zijn streven naar macht’, meent hij. ‘Hij wil de goedkeuring van rechts Nederland, en daar past dit, namelijk het criminaliseren van moslims, heel goed bij.’

Volgens Ben Abdelkarim is Jetten een ‘opportunist’ geworden in zijn streven naar macht. ‘We spreken over een man die zich heel graag liet fotograferen tijdens de Rode Lijn-demonstraties in Amsterdam. En nu, als premier, nu hij een positie heeft waarin hij iets zou kunnen betekenen, blijkt hij kritiekloos ten aanzien van Israël.’

Over de antisemitisme-uitspraak bij islamitische gemeenschappen merkt Ben Abdelkarim het volgende op: ‘Wat mij opvalt bij Nederlands antisemitisme, is dat hij dan een specifieke

politieke partij noemt. Dus als het om Nederlanders gaat, dan is hij heel specifiek. Dan heeft hij het over een politieke partij, dan heeft hij het over voetbalclubs. Hij zegt niet de Nederlandse gemeenschap, hij zegt niet de rechtse gemeenschap, hij zegt niet de christelijke gemeenschap, hij zegt niet de seculiere of atheïstische gemeenschap. Hij heeft het heel specifiek over voetbalclubs en een politieke partij. En dan zie je wederom dat de islamitische gemeenschap niet als individuen wordt gezien, niet als burgers en dus eigenlijk ook niet als mensen.’

Over de stilte van islamitische D66’ers zijn beide heren duidelijk.

Saddiki: ‘Het zwijgen van islamitische D66’ers zegt iets over de politieke kwetsbaarheid waarin zij verkeren. Men wil geen slijt-

BILAL BEN ABDELKARIM

‘Wellicht zijn er op de achtergrond gesprekken gaande’

zwam zijn, maar zwijgen helpt het probleem niet. Ik vermoed dat het ook een soort strategische terughoudendheid is: angst voor framing en loyaliteit aan de partij. Want de waan van de dag is ook wel zo dat als je hierover publiekelijk uitspreekt, je vandaag politiek relevant bent en morgen niet meer. Wellicht zijn er op de achtergrond gesprekken gaande om Rob Jetten niet af te vallen. Maar

ik vermoed dat deze spindoctor er een van dat kaliber is: niet cultuur-maatschappelijk sensitief.’

Ben Abdelkarim: ‘Ik vind het echt beschamend. Ik bedoel, je gaat de politiek in, denk ik, met een bepaald idealisme om de wereld te verbeteren. En als je baas — want zo gedraagt hij zich — iets zegt en je houdt je mond om je positie veilig te stellen, dan vind ik dat zwak.’ ●

ARNON GRUNBERG

Betaalbare benzine

In New York woonde ik een avond bij met de Venezolaanse dissident Jesús Armas, die in het Tsjechisch cultureel centrum, in een zaaltje genoemd naar de voormalige Tsjechische president Václav Havel, die ook ooit dissident was, geïnterviewd werd door een journalist die ooit voor *The New York Times* had geschreven.

Zoals bekend namen op 3 januari van dit jaar Amerikaanse troepen de Venezolaanse president Nicolás Maduro en zijn vrouw gevangen. Dat was niet volgens het internationaal recht en slechts weinig commentatoren hadden het idee dat het Amerika bij die actie om democratie en mensenrechten ging. Sterker nog, anders dan zijn voorgangers weigert Trump Amerikaanse interventies te verdedigen door zich te beroepen op nobele waarden als democratie en vrijheid. Hij meende dat Amerika recht had op een gehoorzaam Venezuela.

Voor sommige dissidenten was deze, naar Europese maatstaven gemeten, bedenkelijke operatie een zegen. Dankzij de Amerikaanse interventie werd Armas uit de gevangenis bevrijd, waar hij naar eigen zeggen was gemarteld, en nu kon hij in het Tsjechisch cultureel centrum spreken over de hoop dat er een vreedzame transi-

tie zal plaatsvinden in zijn land. Hij noemde overigens naast Amerika nog twee landen expliciet die de Venezolaanse dissidenten steunen: het Verenigd Koninkrijk en Nederland.

Op de vraag of het niet bedenkelijk is dat Maduro en zijn vrouw nu in New York op hun rechtszaak wachten, antwoordde Armas dat het beter was dan niets. Hij leek de handelswijze van het imperium prima te vinden.

Wel gaf hij aan dat met de opvolger van Maduro, Delcy Rodríguez, de democratie in Venezuela natuurlijk nog niet begonnen is. Al lijkt Rodríguez door Amerika voorlopig gedooft te worden, omdat ze, anders dan haar voorganger, waarschijnlijk bereid is de machtsverhoudingen te erkennen en de hand die haar vrij en in leven laat niet zal bijten.

Het is moeilijk te zeggen hoeveel Venezolanen blij waren met de Amerikaanse interventie, vermoedelijk een substantieel aantal. Dat die aanval niet volgens de internationale regels is verlopen, lijkt voor hen bijzaak. We zullen moeten leven met de gedachte dat ook de voorvechters van vrijheid en democratie de internationale rechtsorde als een ideaal beschouwen waar de reëel bestaande wereld nog niet klaar voor is.

Iran werd die avond slechts even genoemd, in een bijzin.

‘Om de benzine betaalbaar te houden heeft Amerika sancties opgeschort tegen Iran en Rusland’

Komt er regime change in Venezuela? Misschien. Iemand als Armas gaf aan dat hij in het nieuwe Venezuela wel de burgemeester van Caracas wilde worden. Idealisme is natuurlijk ook een vorm van ambitie.

Regime change in Iran? Vermoedelijk niet. Nu ik dit schrijf, 24 maart, lijkt de hoop daarop minimaal. In menig krant is geschreven dat revolutie vanuit de lucht weinig kans van slagen maakt en uit de geschiedenis wisten we al dat bombarderen wel effect heeft, maar niet altijd het beoogde effect.

De olieprijs is enorm gestegen. Maar die zal weer dalen. De benzineprijs is voor de Amerikaan heilig, en niet alleen voor hen. Dus Trump zal op een geschikt moment ‘victorie’ roepen en dan de oorlog afblazen. Hij wil de Amerikanen tevreden houden met betaalbare

benzine; dat hebben zijn voorgangers overigens ook altijd gewild. Om de benzine betaalbaar te houden heeft Amerika sancties opgeschort tegen Iran en Rusland. Dus nu kan Iran dankzij Amerika weer geld verdienen om wapens te kopen om onder andere Amerikaanse soldaten mee te vermoorden.

Idealisten vinden het nooit leuk als ik oorlog absurdisme in uitvoering noem, maar iemand moet het doen.

Grote kans dat de oorlog van Israël tegen Hezbollah in Libanon langer doorgaat, sommige Israëliërs dromen van het annexeren van Zuid-Libanon. Ik schreef het al elders: nieuwe wereldorde, nieuwe grenzen. Zie verder: Oekraïne.

Het idee om de Koerden, die zoals bekend in vier landen wonen – Syrië, Turkije, Irak en Iran – Iran te laten bevrijden, is van de tafel. Vermoedelijk beter. Vooral voor de Koerden.

De Iraniërs zelf zijn grotendeels vergeten. Net als de Gazanen overigens. En de Venezolanen eigenlijk ook. Af en toe mag iemand voor veertig man, veelal andere Venezolanen, in een zaaltje in New York komen vertellen hoe de toekomst eruit zou moeten zien.

Zeker, mensenrechten zijn heilig, maar onze mobiliteit (auto, vliegtuig) is net iets heiliger. Ik heb het ook over mezelf. Ik vlieg veel. ●

Een projectleider tegen moslimdiscriminatie, geen aparte coördinator

De aankondiging van Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR) Rabin Baldewsingh dat er een 'Projectleider Nationale Aanpak Moslimdiscriminatie' komt, wordt door islamitische organisaties met gemengde gevoelens ontvangen.

PROTEST TEGEN ISLAMOFOBIE IN HET VERENIGD KONINKRIJK. BEELD: PIXABAY

● EWOUT KLEI

Voor sommigen is de aanstelling van een projectleider om moslimdiscriminatie te bestrijden een stap vooruit. Anderen daarentegen zijn sceptisch en zien het vooral als een pijnlijk bewijs dat de overheid nog altijd weigert islamofobie als een zelfstandige, urgente problematiek te erkennen.

'Er moet beleid komen'

Abdou Menebhi van het Collectief

tegen Islamofobie en Discriminatie reageert teleurgesteld. Niet zozeer omdat er een projectleider komt, maar omdat de structurele erkenning voor islamofobie als probleem opnieuw uitblijft.

'Nederland heeft nog steeds geen aparte coördinator tegen islamofobie', zegt hij. 'Maar dat is niet eens het grootste probleem. Er is überhaupt geen apart beleid. Het kersverse kabinet van minister-president Rob Jetten heeft dat niet geregeld. Er zijn geen rapporten, er is geen structurele aanpak. Organisaties die hier al jaren voor pleiten worden opnieuw genegeerd.'

Volgens Menebhi gaat het om iets fundamenteels. 'Moslims in

'Er moet beleid komen tegen het ophitsen van moslims, tegen de normalisering van islamofobe retoriek'

Nederland willen serieus genomen worden. Er moet beleid komen tegen het ophitsen van moslims, tegen de normalisering van islamofobe retoriek. Dat gebeurt nog

steeds niet, ook niet met dit door D66-geleide kabinet.'

In gesprek met de Kanttekening benadrukt Rabin Baldewsingh dat hij de zorgen uit de islamitische

discriminatie, maar nog steeds

gemeenschap begrijpt, maar dat hij principieel tegen aparte coördinatoren voor afzonderlijke discriminatievormen is.

‘Deze cri de coeur (hartenkreet, red.) is stevig. Er is veel moslimdiscriminatie. Daarom komt er een projectleider’, zegt hij. ‘Maar ik geloof in een brede aanpak van alle vormen van discriminatie. Dat moet vanuit één plek gebeuren.’

Worden moslims benadeeld?

Dat standpunt schuurt met de realiteit dat er wél een aparte coördinator antisemitisme bestaat, in de persoon van voormalig CIDI-medewerker Eddo Verdoner. Vooral islamitische Nederlanders

politieke benoeming. Ik doe daar geen uitspraken over.’ Wel erkent Baldewsingh dat de keuze voor een Projectleider Nationale Aanpak Moslimdiscriminatie gevolgen heeft voor de NCDR. ‘We snijden in ons eigen vlees, want andere projecten kunnen nu niet doorgaan. Toch heb ik ervoor gekozen om dit te doen, want het is belangrijk om het wantrouwen tussen overheid en moslims weg te werken.’

Voor Menebhi is de redenering van Baldewsingh onvoldoende. ‘Natuurlijk moeten alle vormen van discriminatie bestreden worden. Maar islamofobie komt vaker voor dan andere vormen en vraagt daarom om erkenning en specifiek beleid.’ Islamofobie is volgens

‘Het is belangrijk om het wantrouwen tussen overheid en moslims weg te werken’

hebben hier een probleem mee, omdat dit hen het gevoel geeft dat de overheid joden bevoordeeld ten opzichte van moslims. Menebhi wijst op het gevoel van onrecht dat leeft onder veel moslims. ‘Er is een aparte coördinator antisemitisme. Waarom dan niet voor islamofobie? In Nederland wonen een miljoen moslims. We gaan niet weg. Maar ik ken mensen die wél overwegen te vertrekken vanwege het maatschappelijke klimaat.’

Op de vraag of deze Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding (NCAB) overbodig is wil Baldewsingh echter geen direct antwoord geven. ‘De NCAB is een

Menebhi overal. Je komt het tegen op straat, op het werk, in de vorm van geweld tegen moskeeën en zelfs in de gedaante van een groot spionageschandaal. Hij vertelt over het schandaal rond onderzoeksbureau NTA, dat in opdracht van diverse Nederlandse gemeenten undercoveronderzoek deed bij een aantal moskeeën, een project dat betaald werd door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). Volgens Menebhi is het vertrouwen van moslims in de Nederlandse overheid mede door dit illegale onderzoek nu historisch laag.

‘Ik heb in het verleden knallende ruzies gehad met ministers’

‘Nationale aanpak nodig’

Nederland is niet het enige land dat kampt met islamofobie, benadrukt Menebhi. ‘In Frankrijk werd tijdens de lokale verkiezingen van afgelopen weekend opnieuw de ‘moslim’ als politiek thema ingezet, onder de noemer ‘separatisme’. Dat is geen toeval.’ Volgens hem verschuift ‘rechts Nederland’ steeds verder richting extreemrechts. ‘Ik zie nauwelijks nog verschil tussen VVD, JA21 en PVV. Onder Dilan Yeşilgöz is de VVD geradicaliseerd.’ Die politieke verschuiving maakt het volgens hem moeilijker om islamofobie op de agenda te krijgen.

Opvallend is dat Baldewsingh vindt dat de aanpak van moslimdiscriminatie niet onder Sociale Zaken hoort, maar onder Binnenlandse Zaken. ‘Vragen over de positie van moslims in onze samenleving moet je niet vanuit veiligheid of integratie aanvliegen, maar vanuit artikel 1 van de Grondwet, het non-discriminatiebeginsel’, zegt hij. ‘Maar het kabinet-Schoof politiseerde dit soort kwesties zwaar. Tijdens de Macabbi-rellen in Amsterdam bijvoorbeeld begonnen verschillende ministers meteen over de integratie die mislukt zou zijn. Dat was een verkeerde reactie. We moeten deze vraagstukken daarom bekijken vanuit het juiste perspectief, die van rechtsstatelijkheid.’

Op 15 maart, de Internationale Dag tegen Islamofobie, presenteerde

Baldewsingh een eerste contour van zijn plannen. Eind dit jaar wil hij een nationale aanpak moslimdiscriminatie voorleggen aan kabinet en parlement. Daarvoor moeten gesprekken plaatsvinden met moskeeorganisaties zoals K9, Milli Görüs en de Islamitische Stichting Nederland (een Turkse moskeekoepel, de Nederlandse tak van het Turkse Directoraat voor Godsdienstzaken Diyanet, red.), maar ook met werkgevers, vakbonden en maatschappelijke instellingen. ‘We gaan trechteren en dan kijken wat een goede aanpak is. Meer kan ik nu nog niet zeggen, want je kunt immers niet op de conclusies van deze gesprekken vooruitlopen.’ Binnenkort verschijnt de vacature voor de projectleider, vertelt hij ook.

Baldewsingh benadrukt dat hij niet handelt uit loyaliteit aan de regering. ‘Ik ben onafhankelijk. Ik heb in het verleden knallende ruzies gehad met ministers. Ik heb nu ook het kabinetsbesluit niet afgewacht, maar zelf initiatief genomen om een projectleider aan te stellen die moslimdiscriminatie bestrijden moet.’

Ondanks Baldewsinghs inzet blijft voor veel moslims de vraag knagen waarom islamofobie niet dezelfde institutionele erkenning krijgt als antisemitisme. Maar het antwoord hierop moet je niet aan de NCRD stellen, maar aan het kabinet-Jetten. •

YAVUZ BAYDAR

Het Italiaanse ‘nee’ is meer dan een nederlaag voor Meloni

Soms spreekt een stembus luider dan een manifest. Dit is zo'n moment waarop een land een kogel ontwijkt. Het Italiaanse grondwetsreferendum van 22 en 23 maart 2026 zal herinnerd worden als een keerpunt waarop de democratie liet zien dat wie dacht haar te hebben getemd, zich vergiste.

Het duidelijke ‘nee’ tegen het justitiehervormingspakket van premier Giorgia Meloni is niet alleen een afwijzing van één regeringsleider: het is een harde tik voor alle politieke krachten in Europa die checks and balances willen afbreken. Het is een plotselinge noodrem op de weg waarvan radicaal rechts dacht dat die al was geplaveid.

Om de omvang van de afwijzing te begrijpen, moet eerst duidelijk zijn wat de regering-Meloni precies wilde invoeren. De kern van het pakket: een scheiding tussen de loopbanen van rechters en openbare aanklagers.

Het werd gepresenteerd als een technische modernisering, maar had duidelijk een politieke lading. In Italië heeft het Openbaar Ministerie al lange tijd een sterk verdedigde autonomie, een traditie die ontstond tijdens de Mani Pulite-processen en de strijd tegen de maffia. Sinds Berlusconi heeft elke regering die zich bedreigd voelde door de

rechterlijke macht geprobeerd die macht in te perken.

Het tweede onderdeel van het pakket ging over de herstructurering van de Hoge Raad voor de Magistratuur (CSM), waardoor de uitvoerende macht meer invloed zou krijgen op rechterlijke benoemingen. Als het ‘ja’ had gewonnen, zou de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht geen grondwettelijke garantie meer zijn geweest, maar een voorrecht dat de regering naar eigen inzicht toekent.

De cijfers laten geen ruimte voor twijfel: 53,39 procent stemde ‘nee’, 46,61 procent ‘ja’. Ongeveer 14,5 miljoen Italianen wezen de hervorming af, met een verschil van zo'n twee miljoen stemmen.

Maar het meest veelzeggende cijfer is de opkomst: 58,9 procent. De hoogste deelname aan een referendum in drieëntwintig jaar, en het dubbele van de stemming over het burgerschap in 2025. Het Italië dat door commentatoren werd gezien als moe, gedesillusioneerd en geneigd om niet te stemmen, stond op en ging toch naar de stembus.

Ook de regionale verdeling zegt veel. Zeventien van de twintig regio's stemden ‘nee’. Dit is niet alleen een politieke uitslag; het is een nationaal oordeel.

Misschien nog belangrijker voor de toekomst is dit: jongeren

van 18 tot 28 jaar kwamen voor 67 procent opdagen, en van hen stemde 58,5 procent ‘nee’. Onder mensen onder de 34 lag het ‘nee’ boven de 60 procent; onder universitaire afgestudeerden bijna tweederde.

Er zijn twee manieren om dit te lezen, en ze vullen elkaar aan. De eerste is historisch: jonge Italianen ontdekken het antifascisme opnieuw, niet als iets uit een museum, maar als een levende politieke houding.

De tweede is directer: Meloni vond simpelweg geen manier om deze generatie aan te spreken. Haar last-minute pogingen — een podcast hier, een reeks socialmediavideo's daar — overtuigden niet.

Elly Schlein, de jonge leider van links, van de Partito Democratico en de belangrijkste drijvende kracht achter de nee-campagne, zei het op de verkiezingsavond eenvoudig: ‘Jongeren maakten het verschil.’ Dat was niet alleen een bedankje, maar ook een strategische observatie.

Zal deze nederlaag de premier ten val brengen? Op korte termijn niet. Haar mandaat loopt tot 2027, en dat maakte ze rustig duidelijk: ‘We respecteren de beslissing van het Italiaanse volk. We gaan verder.’ Haar radicaal-rechtse coalitiepartner Matteo Salvini zei al snel dat de regering ‘stabiel’ is.

De duidelijke politieke winnaar

van de avond is Elly Schlein. De leider van de Democratische Partij kreeg iets voor elkaar wat weinigen nog voor mogelijk hielden: het samenbrengen van de PD, de Vijfsterrenbeweging, de Groenen en radicaal links in één gezamenlijke beweging, zichtbaar in de beelden van een volle Piazza del Popolo.

Samen met Giuseppe Conte, leider van de Cinque Stelle, benadrukte zij een gedeelde boodschap: dit ging niet alleen over het afwijzen van een hervorming, het ging ook over het afwijzen van de arrogantie van een regering die de grondwet naar haar hand wilde zetten.

Met nog twee jaar tot de parlementsverkiezingen van 2027 heeft het *campo largo*, de brede oppositiealliantie, eindelijk laten zien dat samenwerking mogelijk is. De spanningen tussen Schlein en Conte zijn niet ineens verdwenen. Maar ze hebben nu iets wat de Italiaanse oppositie lang miste: een geloofwaardig verhaal.

De betekenis van deze uitslag reikt verder dan Italië. In Frankrijk heeft het Rassemblement National — getroffen door juridische problemen en tegenvallende verkiezingsresultaten — niet de hoogten bereikt die de leiders hadden beloofd. In Italië laat de nederlaag van bondgenoot Meloni zien dat de politieke wind niet altijd dezelfde kant op waait. ●

BAS KOK

Schrijver en columnist.

Fatbike-jacht

Een beetje zwabberend fietste ik langs een verkiezingszuil en keek opzij. Boven het grote bord stond: 18 maart 2026. Affiches voor de komende gemeenteraadsverkiezingen bedekten het paneel. Op dat moment schoot een jonge fietser op een fatbike als een space-shuttle door mijn blikveld. Hij miste mijn neus op een haar na; ik voelde de windvlaag. Ik wilde iets onaardigs roepen, maar besepte dat ik zelf geen rechte baan beschreef.

De fatbike is een thema bij de gemeenteraadsverkiezingen. Overigens ligt de macht erover vooral in Den Haag. Al meer dan een jaar geleden sprak een meerderheid van de Tweede Kamer zich erover uit. Die wil een helmplicht en een verbod op het gebruik van de e-bike met dikke banden en lang zadel voor kinderen onder de 14 jaar. In Den Haag wordt al anderhalf jaar gezocht naar regels voor de fatbike, maar juridisch blijkt er nauwelijks verschil met een gewone e-bike.

Omdat de fatbike anderhalf jaar later nog steeds niet aan de (dikke) banden is gelegd, gaan sommige gemeenten over tot lokale regels. In Amsterdam wordt de fatbike straks verboden in parken, te beginnen in het Von-

delpark in Amsterdam-Zuid. In de hofstad komt de partij Drerrie voor Den Haag juist op voor jongeren op fatbikes; ze rijden er zelf op.

Je voelt aan alles dat de fatbike zo'n politiek thema is dat niet gaat waarover het gaat. De wens om de dikbandige fiets tot een aparte categorie te maken, komt voort uit sentiment. De bike wordt de zondebok, en de jongeren die hem berijden zijn de dupe. Daardoor krijgt het voorgenomen verbod iets naars. De groep fatbikers bestaat namelijk vaak uit jeugd met een biculturele achtergrond. Daarnaast zijn het vaak jongeren uit de lagere sociale klasse.

De fiets is het meest populair in de arme wijken van de grote steden. Schoolpleinen van vmbo's staan er vol mee. Fatbikes uit

China zijn, behalve cool, nou eenmaal ook het goedkoopst. Het langgerekte zadel – dat doet denken aan de buikschuiver-brommers van de jaren zestig – past bij een generatie die een hulpmiddel kan gebruiken dat jongens en meisjes – in weerwil van de cultuur en tijdgeest – fysiek dichterbij elkaar brengt. Schrijver Abdelkader Benali wees er in een column in deze krant al eens op dat de fatbike voor Nederlandse moslims een motor van vooruitgang is. De fiets stimuleert moslimjongeren om hun stadsdeel uit te rijden en de witte bastions van de stad te verkennen.

Vwo- en gymnasiumleerlingen uit die rijke wijken rijden doorgaans op duurdere merken zoals VanMoof, Cortina of Cowboy. Deze designfietsen gaan net

zo hard en zijn soms ook opgevoerd. Maar als we het aan de lokale politiek overlaten, krijgen uitsluitend fatbikes een parkverbod. Jongeren met een dure e-bike mogen blijven rijden.

Fatbikes doen mij denken aan de zwaarbandige choppers van Wyatt en Billy uit de roadmovie Easy Rider. Daarin ontvluchten twee motorrijdende mannen hun thuisomgeving. Ze laten de teugels vieren en beproeven hun vrijheid. Ze roken marihuana en lappen de verkeersregels aan hun cowboylaars. Niet goed te praten natuurlijk, maar het zijn geen slechteriken. De buitenwereld reageert onhebbelijk op de vrijbuiters. In de plaatsen waar ze een stop houden, projecteren de kleinzielige bewoners hun eigen frustraties op hen. Het leidt tot serieuze vijandigheid; de vrijheidszoekers worden uiteindelijk op fatale wijze opgejaagd.

De fatbikehaat die ik om me heen hoor en lees, doet me eraan denken. Het anti-sentiment heeft een vlijmscherp randje. Ik kan het niet bewijzen, maar de jacht op de fatbike zweemt naar klassenjustitie. De fiets met dikke banden schijnt niet vaker bij verkeersongevallen betrokken te raken dan een gewone e-bike. Een selectief verbod mag daarom gerust een politiek ongeluk heten. ●

Soedanese vrouwen zetten zich in

Soedanese vrouwen zijn niet alleen slachtoffer van de oorlog in hun land. Ze voeren ook vredesgesprekken en organiseren voedseluitgifte en zorg in vluchtelingenkampen. Op Internationale Vrouwendag staat *de Kanttekening* stil bij de veerkracht van deze vrouwen. 'Ze willen wanhopig graag gehoord worden.'

VROUWEN HALEN WATER VOOR FAMILIELEDEN IN EEN ZIEKENHUIS IN AKOBO, ZUID-SOEDAN. BEELD: LUIS TATO/AFP

● SHAWINTALA BANWARIE

Op de dorre, zanderige vlaktes van de Soedanese regio Darfur wonen inmiddels miljoenen ontheemden onder erbarmelijke omstandigheden. Door blokkades en aanhoudende gevechten komt er nauwelijks voedselhulp binnen. Meer dan de helft van deze vluchtelingenstroom bestaat uit vrouwen en meisjes.

Sinds de verwoestende machtsstrijd het land in zijn greep houdt, zijn gezinnen uit elkaar gerukt en is de basisveilig-

heid voor vrouwelijke vluchtelingen verdwenen. Na een uitputtend beleg viel de strategische stad El Fasher in handen van de Rapid Support Forces (RSF). Daarbij kwamen schokkende berichten naar buiten over etnische zuiveringen, martelingen en grootschalig seksueel geweld tegen zwarte Afrikaanse gemeenschappen zoals de Zaghawa en Masalit. De strijdende partijen blokkeren of beperken stelselmatig de toegang voor humanitaire organisaties, waardoor levensreddende hulp de zwaarst getroffen conflictgebieden niet bereikt.

'Zoveel Soedanese vrouwen die ik spreek hebben het zwaar; ze willen wanhopig graag gehoord worden,' zegt Reem

naar politieke participatie van vrouwen. 'Ze willen door mensenrechtenactivisten erkend worden als onderdeel van de oplossing voor een vreedzaam Soedan. En niet slechts als omstanders.'

Sima Bahous, de uitvoerend directeur van VN-Vrouwen, stelt dat partijen in Soedan de oorlog uitvechten over de ruggen van vrouwen en meisjes. Zij benadrukt dat vrede onmogelijk is zonder hun veiligheid te garanderen en hun perspectief centraal te stellen. Maar, zegt Abbas, deze vrouwen zijn veel meer dan alleen slachtoffers. 'Soedanese vrouwen vormen de stille motor achter een land in crisis. Terwijl de wereld naar de frontlines kijkt, organiseren zij de eerste levensbehoeften in hun wijk: voedsel, medicijnen en veiligheid. Ze zijn niet alleen slachtoffers van oorlog, maar ook actieve en invloedrijke stemmen die al lange tijd vredesgesprekken voe-

---

'Ze bouwen voort op een lange traditie van bemiddeling'

Abbas, een Soedanese journalist en onderzoeker. Abbas is actief binnen Soedanese vrouwenbewegingen, onder meer bij MAN-SAM, een organisatie die streeft

ren en partijen tot verzoening proberen te bewegen. Ze bouwen voort op een lange traditie van bemiddeling en bieden een hoognodig tegenwicht aan het geweld.'

voor vrede in hun land

Veel mensen, waaronder mijn familie, vluchten omdat ze bang zijn dat hun dochters doelwit worden'

Verkrachting als oorlogswapen

In het huidige conflict in Soedan wordt seksueel geweld op grote schaal ingezet als oorlogswapen om de burgerbevolking te terroriseren en te verdrijven. De Rapid Support Forces (RSF) gebruiken systematisch verkrachting als onderdeel van hun militaire strategie in het aanhoudende conflict. VN-vrouwenorganisaties meldden in april 2025 een toename van 288 procent in de vraag naar levensreddende steun voor overlevenden van verkrachting en seksueel geweld.

'Verkrachting wordt een oorlogswapen omdat gemeenschappen conservatief zijn en sociale normen bepalen hoe vrouwen en hun lichaam binnen de gemeenschap worden gezien', vertelt Abbas. 'De eer en het lot van de hele groep worden vernietigd wanneer vrouwelijke leden worden verkracht, omdat volgens de sociale normen een vrouw de eer van haar familie vertegenwoordigt. Dit dwingt hen tot onderwerping.'

'Bovendien vernedert seksueel geweld vrouwen en veroorzaakt het woede en angst onder familieleden. Wat gebeurt er dan? Ze zien geen andere keuze dan de regio te verlaten.' Deze dreiging is een belangrijke drijfveer achter de massale volksverhuizing die

het land momenteel doormaakt. Soedan is daardoor het toneel van de grootste ontheemdingscrisis ter wereld, waarbij bijna 13 miljoen mensen hun huis zijn ontvlucht. 'De angst voor verkrachting is een van de belangrijkste oorzaken van ontheemding; veel mensen, waaronder mijn familie, vluchten omdat ze bang zijn dat hun dochters doelwit worden', zegt Abbas. 'Daarom richten vijandige troepen zich op vrouwen; ze weten dat dit ervoor zorgt dat grote groepen de regio ontvluchten.'

Dictator Omar al-Bashir

De revolutie van 2018 ontstond na decennia van onderdrukking en economische crisis onder het dictatoriale regime van Omar al-Bashir. Vrouwen vochten daarbij specifiek voor de afschaffing van de repressieve openbare orde-wetten die hun fundamentele vrijheden beperkten. Hun massale deelname dwong een politieke overgang af, waarbij vrouwen voor het eerst belangrijke ministersposten en zetels in de overgangsraad opeisten. De hoop op democratisering werd echter bruut verstoord door de militaire coup in 2021 en de burgeroorlog die daarop volgde. Ondanks dit geweld blijft het politieke verzet van vrouwen ondergronds voortleven als een strijd

voor blijvende institutionele hervormingen.

Abbas verklaart de etnische spanningen als een gevolg van het onvermogen van Soedan om een bevolking met een samenhangende identiteit te vormen. 'Het proces van identiteitsvorming is complex. Soedan is een relatief nieuw land waarin verschillende koninkrijken door koloniale machten zijn samengevoegd. Daardoor heeft het zich nooit volledig ontwikkeld tot een natiestaat met een duidelijke nationale identiteit en kreeg het nooit echt de kans om een natie op te bouwen. Het land was voortdurend in oorlog met rebellen-groepen die tegen de centrale

strijdende partijen.

'Ik ervaar veel intimidatie en cyberpesten; mensen schelden me uit omdat ze het niet met me eens zijn', vertelt Abbas. 'Sommige van deze mannen hebben een islamistische achtergrond, anderen zijn aanhangers van burgerlijke krachten. Of ze komen uit andere gemeenschappen. Ze zeggen dat ik onfatsoenlijk ben; ze willen niet dat ik me uitspreek over het onrecht. Ze proberen me het zwijgen op te leggen.'

Abbas houdt zich al meer dan tien jaar bezig met communicatie en belangenbehartiging voor internationale organisaties en het Soedanese maatschappelijk middenveld. Ook werkt ze al

'Ze zeggen dat ik onfatsoenlijk ben'

regering vochten. De oorlog verergerde het onrecht en de armoede en bracht het sociale weefsel van het land verder in verval.'

Maatschappelijke normen

Onderzoek toont aan dat 40 procent van de vrouwelijke journalisten in Soedan sinds het begin van de oorlog slachtoffer is geworden van geweld. Zij worden dubbel getroffen: vanwege hun beroep én hun gender. Naast arrestaties rapporteren vrouwelijke verslaggevers ook systematisch seksuele intimidatie en mishandeling door

jarenlang met Soedanese vluchtelingen in Egypte om hen te stimuleren de kracht te vinden om hun leven weer op te bouwen. Volgens haar is het voor Soedanese vrouwen niet eenvoudig om zich weerbaar op te stellen.

'Ik was een van de eerste vrouwen die zich op sociale media uitsprak over de politieke situatie. Ik ben mijn familie dankbaar dat ze me daarin steunen. Sommige families willen echter niet dat hun dochters journalist of activist worden en hun gezicht online of tijdens demonstraties laten zien. Ze vrezen voor onze veiligheid. Maar het heeft ook te maken met

‘Er is weinig aandacht voor de humanitaire ramp en het onrecht dat plaatsvindt’

maatschappelijke normen: het is niet gebruikelijk dat vrouwen zich uitlaten over kwesties in hun samenleving en hun stem verheffen.’

‘Bovendien spreken de meeste vrouwen geen Engels en zijn er minder vrouwen opgeleid. Dus zelfs als ze de moed vinden om zich uit te spreken, is het lastig om in contact te komen met men-

sen buiten Soedan. Bijvoorbeeld om met journalisten uit Europa te praten of connecties op te bouwen met platforms waar mensenrechtenexperts actief zijn.’

Ruggengraat

Volgens de UNHCR lopen meer dan 60 miljoen vrouwen en meisjes die wereldwijd gedwongen zijn te vluchten door oorlog en

vervolgving een verhoogd risico op gendergerelateerd geweld, zoals seksuele uitbuiting, verkrachting en mensenhandel.

In kampen zoals Zamzam in Darfur vormen vrouwen de ruggengraat van het dagelijks overleven. Hoewel ruim 25 miljoen mensen kampen met acute honger, organiseren vrouwen in deze overvolle kampen zelf de voedseluitgifte en zorg. Hun leven is getekend door ontheemding, maar hun kracht houdt de sociale structuren in deze provisorische nederzettingen overeind.

‘Vrouwen die uit conflictgebieden vluchten zijn vaak op een andere manier kwetsbaar dan mannen, omdat met het vluchten de sociale controle, regels en wetten die hen normaal beschermen tegen geweld, wegvallen. De vaak meer afhankelijke positie van vrouwen in veel samenlevingen versterkt hun kwetsbaarheid in oorlogstijd,’ vertelt universitair hoofddocent Lidewyde Berckmoes van de Universiteit Leiden. Berckmoes werkt bij de opleiding

African Studies en doet onderzoek naar conflictgebieden in Afrika. Daarbij zag zij hoe traumatische ervaringen van ouders invloed hebben op de opvoeding en identiteit van nieuwe generaties.

Stereotype beeld

‘Soedan is een genegeerde oorlog. Er is weinig aandacht voor de humanitaire ramp en het onrecht dat plaatsvindt. In de hulpverlening is het belangrijk dat deze vrouwen niet alleen als getraumatiseerde slachtoffers worden gezien. Daarmee beperk je hun mogelijkheden om te herstellen en verder te gaan met het leven.’

Het stereotype beeld van het Afrikaanse slachtoffer heeft volgens Berckmoes grote invloed op samenlevingen en op vrouwen zelf, terwijl er in gemeenschappen juist ook veel positieve kwaliteiten zijn die kunnen worden ingezet voor steun en herstel.

‘Soedanese vrouwen hebben hun eigen identiteit, maar ook rollen als vrouw, moeder, dochter en lid van hun gemeenschap. In hun ervaringen en netwerken liggen mogelijkheden om de pijn van de oorlog te verwerken en samen naar oplossingen te zoeken. Voor goede hulp van buitenaf is het belangrijk te begrijpen hoe mensen in Soedan, ook buiten oorlogstijd, met trauma omgaan. Welke tradities en rituelen geven steun en helpen bij herstel? En hoe kunnen die ook nu, in deze oorlog, worden gebruikt? Psychosociale hulp moet daarom worden ontwikkeld in samenwerking met vrouwen en hun gemeenschap.’

‘Alleen als traumatische ervaringen worden erkend als iets dat mensen samen meemaken, en als rekening wordt gehouden met cultuur en sociale structuren, kan zorg worden geboden die niet alleen verlichting brengt, maar ook recht doet aan de identiteit en ervaringen van Soedaneese vrouwen.’ ●

EEN GEVLUCHTE SOEDANESE VROUW HAALT WATER IN HET KAMP ABU AL-NAGA. BEELD: AFP

KIRSTEN VAN DEN HUL

Help, wie redt de rechtsstaat?

Wie nog steeds gelooft dat Nederland een gidsland is, kwam afgelopen week bedrogen uit. Niet één maar zelfs twee kritische rapporten lieten zien dat Nederland behoorlijk wat huiswerk te doen heeft als het om democratie en mensenrechten gaat. Eerst kwam het rapport van CEDAW, het VN-Comité inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, dat concludeerde dat Nederland meer moet doen voor vrouwenrechten.

Het VN-Vrouwenverdrag, dat Nederland mede heeft ondertekend en geratificeerd, verplicht landen om zich in te zetten voor vrouwenrechten op allerlei terreinen, bijvoorbeeld politieke vertegenwoordiging, de uitbanning van geweld tegen vrouwen en een eerlijke verdeling van werk en zorg. Maar op een aantal belangrijke punten krijgt Nederland van de VN nu dus een onvoldoende. Zo is het beleid om geweld tegen vrouwen tegen te gaan te versnipperd, zijn er te weinig opvangplekken voor vrouwen die te maken krijgen met geweld en krijgen slachtoffers die aangifte willen doen te vaak te maken met victim blaming. Ook wijst het rapport op de ondervertegenwoordiging van vrouwen in de politiek, de ongelijke verdeling van

zorgtaken en de 'in toenemende mate vijandige omgeving' waar vrouwenrechtenactivisten mee geconfronteerd worden. Kortom: we staan er weer goed op.

En dan was er nog het rapport van het Nederlands Helsinki Comité over de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, met wederom een aantal alarmerende conclusies. Zo meldt maar liefst 86 procent van alle ondervraagde maatschappelijke organisaties dat de omstandigheden voor hun werk de afgelopen twee jaar zijn verslechterd. Ook zorgt een aantal wetsvoorstellen, bijvoorbeeld over inperking van het demonstratierecht, voor nog meer druk op maatschappelijke organisaties. Maar misschien wel de belangrijkste waarschuwing uit het rapport gaat over wat de auteurs 'democratische erosie' noemen: politici die de rechterlijke macht openlijk afvallen of zelfs aanvallen, toenemende druk op onafhankelijke journalistiek en beleidsvoorstellen die indruisen tegen de mensenrechten.

Twee pittige rapporten dus, in nog geen week tijd. Code oranje voor ons zogenaamde gidsland, zou je denken. Maar nog zorgwekkender dan die alarmerende conclusies was het feit dat geen van beide rapporten veel stof deed opwaaien. Dat lag vast ook aan de timing – Den Haag was druk met de algemene politieke beschouwingen, direct gevolgd door de oorlog in het Mid-

---

'Den Haag was druk met de algemene politieke beschouwingen, direct gevolgd door de oorlog in het Midden-Oosten'

den-Oosten. Al vraag ik me serieus af of de rapporten in minder turbulente tijden tot enige ophef hadden geleid.

Nederland lijdt namelijk nogal eens aan morele zelfoverschatting. Want waren wij niet het land van het eerste huwelijk tussen paren van gelijk geslacht, land van gedoogbeleid en euthanasie? Het land van bakfietsmoeders en papadagen, van tolerantie, vrijheid van meningsuiting, van zijn wie je bent en zeggen wat je denkt? Dus hoezo rechtsstaat onder druk, meer aandacht nodig voor vrouwenrechten? We zijn toch

al hartstikke geëmancipeerd? In andere landen, daar is het pas erg. Maar hier? Nee joh. Hier hebben we het prima voor elkaar. Gaaf land!

Als je dat maar vaak genoeg herhaalt, ga je vanzelf geloven dat het waar is. En daar wringt precies de schoen. Want als we allemaal blijven roepen dat het wel losloopt met die rechtsstaat, wie springt er dan op de bres als het nodig is?

Juist daarom zijn maatschappelijke organisaties, kritische journalistiek, mensenrechtenactivisten en al die andere wakkere waakhonden van onze rechtsstaat zo belangrijk. Zij houden ons een spiegel voor, of we het nou leuk vinden of niet. Dat nu uitgerekend hun bewegingsruimte onder druk staat, zou ons allen ernstig zorgen moeten baren.

Zozeer zelfs dat het de hoogste tijd is dat we massaal opstaan om onze rechtsstaat te beschermen. Hoe dan, vraagt u zich misschien af? Wat kan ik als bezorgde burger nou doen? Meer dan u denkt. Bijvoorbeeld door de straat op te gaan voor vrouwenrechten. Door lid te worden van een vereniging of partij. Door onafhankelijke journalistiek te steunen. En natuurlijk door te gaan stemmen op een vrouw, én op een partij die de rechtsstaat steunt in plaats van afbreekt. Want die rechtsstaat, dat is geen abstract gegeven, voer voor politicologen en VN-comités. Die rechtsstaat, dat zijn wij. •

‘Mensen op de vlucht zijn de ve migratiepact’

Het Europese migratiepact maakt het moeilijker voor vluchtelingen en legt meer druk op landen aan de EU-buitengrenzen, schrijft Europarlementariër Tineke Strik. Het kabinet-Jetten gebruikt het pact bovendien om nog strengere regels voor asielzoekers in te voeren.

ITALIAANS OPVANGKAMP VOOR ASIELZOEKERS, TEN NOORDWESTEN VAN DE ALBANESE HOOFDSTAD TIRANA. OF ER DAADWERKELIJK VLUCHTELINGEN WORDEN OPGEVANGEN IS ONDUIDELIJK. BEELD: ADNAN BECI/AFP

● TINEKE STRIK

Het is nog maar 25 jaar geleden dat asielwetgeving voor het eerst op EU-niveau werd vormgegeven, vanuit de wens van EU-landen voor een gemeenschappelijk systeem met gelijke standaarden voor de opvang, asielprocedure en rechten van statushouders. Toch riepen de

Noord- en West-Europese landen tien jaar geleden al om een fundamentele hervorming, toen het aantal asielaanvragen van Syrische en Afghaanse vluchtelingen fors piekte.

Als deze oproep was ingegeven door de wens om het Europese verdeelsysteem voor asielzoekers eerlijker te maken, dan was dat begrijpelijk geweest. De ‘Dublin’-regel dat het eerste land van binnenkomst verantwoordelijk is voor de behandeling van het asielverzoek, zette de Zuid-Europese landen aan de bui-

tengrenzen namelijk onder grote druk. Zij begonnen hun ongenoege over deze scheve verdeling steeds meer te uiten in verzet. Denk aan pushbacks en het ‘doorwuiwen’ van asielzoekers door hun geen goede opvang en bescherming te bieden. Het gemeenschappelijke asielsysteem werd zo steeds wankeler.

Toch was het recht trekken van de verantwoordelijkheidsverdeling niet de insteek van de hervormingen. De noordwestelijke landen eisten juist garanties van de zuidelijke landen dat asielzoe-

kers niet naar hun land konden doorreizen. De zuidelijke landen op hun beurt eisten waarborgen voor een betere verdeling. De oostelijke landen wilden helemaal geen solidariteit.

Landen aan de buitengrenzen

Als je het Asiel- en Migratiepact leest, dan is het niet moeilijk om de noordwestelijke landen als winnaar van de discussies aan te wijzen. In plaats van minder hebben de landen aan de buitengrenzen zelfs méér

Verliezers van het Europese

verantwoordelijkheden gekregen, onder andere omdat ze nu alle asielzoekers moeten screenen aan de buitengrenzen en veel asielverzoeken in een gesloten en versnelde buitengrensprocedure moeten behandelen. Solidariteit met landen onder 'migratiedruk' is weliswaar verplicht, maar kan ook worden afgekocht; een zwakke uitweg waar de Nederlandse regering meteen enthousiast gebruik van maakt.

De echte verliezers zijn mensen op de vlucht, die of komen vast te zitten in doorreislanden waar ze geen bescherming krijgen, of worden teruggeduwd aan de Europese buitengrenzen, of daar in gevangenschap een asielprocedure moeten afwachten..

Ook het doel van het Asiel- en Migratiepact om de asielregels meer gelijk te trekken is niet gehaald. De wetten wemelen van

hij of zij om bescherming mag vragen. De reactie van het vorige kabinet, toen de inkt van het pact nog niet was opgedroogd, sprak boekdelen: Nederland moest minder aantrekkelijk worden dan andere Europese landen, zodat asielzoekers ons land zouden 'overslaan'. Het pact lijkt deze 'ratrace naar de bodem' tussen de Europese landen eerder te hebben aangewakkerd dan gestopt.

Alle redenen dus voor de Nederlandse medewetgever om scherp te zijn op de implementatie van het Asielpact. Het wetsvoorstel daartoe is ingediend door kabinet Schoof, dat de beleidskeuzes rechtvaardigt met het doel van zijn kabinet om 'het strengste asielbeleid' ooit te voeren. Tijdens de wetsbehandeling in de Kamer verdedigt kabinet Jetten met verve dit uitgangspunt. Het verkoopt restrictieve beleidskeuzes

ten ze over voldoende inkomen en huisvesting beschikken en dan nog kan een 'tijdelijke noodstop' hen helemaal uitsluiten van gezinshereniging. Zo'n onnodige, jarenlange scheiding van vluchtende gezinsleden is traumatiserend en fnuikend voor de integratie in Nederland.

Eveneens met een verwijzing naar het pact wil het kabinet de verblijfsvergunning na drie jaar opnieuw beoordelen en de aanspraak op een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd afschaffen. Beide keuzes versterken de verblijfsonzekerheid en bemoeilijken dus de integratie.

Een andere keuze onder het mom van het Asielpact is de afschaffing van de zogenoemde 'voornemenprocedure', waarin een asieladvocaat bijdraagt aan een volledig asielverhaal en een betere beslissing op het asielverzoek. Een keuze dus voor minder zorgvuldigheid, meer beroepszaken, langere onzekerheid en procedures en nog meer werkdruk voor de toch al zwaar belaste IND.

Snel filteren van asielverzoeken

Het Asiel- en Migratiepact is niet gericht op een eerlijkere verant-

woordelijkheidsverdeling of een verbeterde bescherming, maar vooral op het snel 'filteren' van asielverzoeken aan de buitengrenzen en het bij voorkeur volledig buiten het Europese grondgebied houden van asielzoekers. Dat sluit naadloos aan op de nog verder strekkende wens van kabinet Jetten dat asielverzoeken enkel nog buiten de Europese Unie kunnen worden behandeld.

Europese wetgeving moet natuurlijk worden uitgevoerd en nageleefd, maar het schrijnende feit is dat regeringsleiders en de EU-Commissie nog altijd akelig stil blijven over de voortdurende schendingen van de rechten van asielzoekers, zoals pushbacks en gebreken in de opvang. Die handhaving zou nu juist veel hogere prioriteit moeten krijgen.

In plaats daarvan wordt de Europese wetgeving aangegrepen om steeds meer onmenselijke en onwenselijke beleidskeuzes te legitimeren. Dat zou nooit mogen gebeuren. Daarom roep ik parlementariërs met klem op: trek de Europese dekmantel van de implementatiewet en ga niet mee met de venijnige beleidskeuzes van kabinet Schoof/Jetten. ●

Ga niet mee met de venijnige beleidskeuzes van kabinet Schoof/Jetten

beleidskeuzes en uitzonderingen die landen mogen maken op bestaande standaarden, en een aparte 'crisis- en overmachtwet' staat landen zelfs toe om in vaag omschreven situaties compleet af te wijken van de afgesproken regels.

Op die manier blijft het dus een groot verschil maken voor een asielzoeker in welke lidstaat

als implementatie van het Asielpact, ook als het pact daar helemaal niet toe dwingt.

Scheiding van vluchtende gezinsleden

Neem bijvoorbeeld de inperking, of zeg maar gerust afschaffing, van het recht op gezinshereniging voor oorlogsvluchtelingen: na een wachttermijn van twee jaar moe-

Zorgen over thuiszitters en ongelukkig onderwijsdebat

Bij het Kleurrijk Onderwijs Debat van het Fiducie College in Amsterdam ging het onlangs over inclusief onderwijs. Het aantal thuiszittende kinderen in Nederland is namelijk hoger dan ooit.

HET FIDUCIE COLLEGE IN AMSTERDAM

over afkomst, maar vooral over opleidingsniveau. Kinderen van hoogopgeleide ouders – vaak wit en westers – komen meestal op dezelfde scholen terecht. Andere kinderen voelen zich daar niet altijd thuis.

Fatima Hakiki van BIJ1 (plaats 6) herkent dat. Zij haalde haar zoon van een school in Amsterdam Zuid naar Zuidoost. Daar voelde hij zich gepest en ongelukkig; op zijn nieuwe school ging het een stuk beter.

Dat sluit aan bij wat ook vanuit het onderwijs wordt gezegd. Een medewerker van de islamitische basisschool Elif in Amsterdam-Noord, benadrukt hoe belangrijk het is dat kinderen zich thuis voelen op school. 'Kinderen en leerkrachten lijken op elkaar, dat geeft herkenning', zegt ze. 'Kinderen die op andere scholen thuiszitten, of bijvoorbeeld jongens die een paar dagdelen thuisblijven vanwege

● MARISKA JANSEN

Ik kan me voorstellen dat sommige mensen hun vertrouwen in de politiek een beetje kwijt zijn, om allerlei redenen', zegt moderator Roemer van Oordt. 'Maar ik zeg toch: gebruik je stemrecht.'

In een bovenzaal van het Fiducie College in Amsterdam Nieuw-West zitten vanavond kandidaat-raadsleden van zes lokale partijen naast elkaar op het podium, klaar voor het Kleurrijk Onderwijs Debat. De lokale politici hebben, net als het publiek, zojuist de iftar bijgewoond, die beneden in de kantine aan feestelijk gedekte

tafels plaatsvond. Dat past bij het Fiducie College: een islamitische middelbare school voor mavo en havo die in augustus haar deuren opende en inmiddels drie brugklassen telt. Na de zomer komt daar ook een vwo-afdeling bij.

Het debat staat, zegt Van Oordt, in het teken van de verkiezingen op woensdag én de Nederlandse ambitie om voor 2035 inclusief onderwijs te realiseren. Volgens het VN-Kinderrechtenverdrag moet dat voortvarend worden aangepakt: ieder kind moet, ongeacht complicerende verschillen, kunnen meedoen op school en goed onderwijs krijgen.

Joost van Caam, directeur-bestuurder van het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs Amsterdam-Diemen en inleider van het onderwerp, schetst een

---

'Kinderen en leerkrachten lijken op elkaar, dat geeft herkenning'

somber beeld. We raken steeds verder van dit doel af. Het aantal thuiszittende kinderen is hoger dan ooit en het lerarentekort is groot. 'Het enige goede nieuws', zegt hij met een lachje, 'is dat we door Den Haag zijn ingehaald als meest gesegregerde stad in het onderwijs.'

Die segregatie gaat niet zozeer

druk gedrag, bloeien bij ons vaak weer op.'

Volgens Jordy Blom van de PvdA (plaats 15), zelf geschiedenisdocent, moet de gemeente daarbij goed luisteren naar leerkrachten en ouders. Een brede brugklas kan helpen. 'Het selectiemoment in groep 8 komt te vroeg en kan zor-

elijkheid op kleurrijk

‘Je moet voor je recht blijven vechten’

gen voor onderadvisering’, zegt hij.

VVD’er Dulijon Veldhoen, helemaal rechts op het podium, legt de nadruk op gelijke normen. Alle vormen van onderwijs – joods, islamitisch of Chinees – moeten daaraan voldoen. ‘Een school die zegt dat twee mannen niet met elkaar mogen trouwen, dat kan niet. Net zo min als wanneer iemand zegt dat je geen moslim mag zijn. Dat is vrijheid.’

Uit het publiek komen daarna persoonlijke ervaringen. Een man vertelt dat hij als vluchteling naar Nederland is gekomen. ‘Vrijheid is een valse belofte’, zegt hij. ‘Neder-

landse normen en waarden worden gepusht, zoals zonder onderbroek douchen – dat is geen vrijheid.’ Op de middelbare school hield hij een spreekbeurt over Turkije, maar dat mocht niet, omdat hij dan ‘te Turks’ zou zijn. ‘Ik kon ermee omgaan, maar niet alle jongeren kunnen dat.’

Een vrouw in de zaal wijst op het lesmateriaal. De Holocaust moet zeker worden onderwezen, zegt ze, maar ook de massamoord in Srebrenica hoort daarin thuis.

Twee meisjes uit de brugklas vertellen dat ze soms bang zijn. Ze horen op het nieuws dat islamiti-

sche scholen dichtgaan. ‘Daar hoef je niet bang voor te zijn’, zegt Zoubida Bzim van DENK (plaats 3). ‘Wij zullen daar altijd tegen strijden.’

Een andere vrouw vertelt dat haar droom om onderwijsassistent te worden strandde omdat ze vanwege haar naam geen stageplek kon krijgen. Ibrahim Wijbenga (CDA) schrikt en nodigt haar uit om haar verhaal bij de fractievoorzitter te komen vertellen. ‘Je moet voor je recht blijven vechten, je bent het waard’, zegt Veldhoen.

Zoals het een levendige debatavond betaamt, springt de discussie vele kanten op. Yusuf Altuntas, bestuurder van de vier Amster-

damse Elif-basisscholen en het Fiducie College en medeorganisator, brengt het gesprek weer terug naar inclusief onderwijs, het hoofdonderwerp van het debat. Hij wijst erop dat weerstand tegen inclusief onderwijs ook bij ouders en leerkrachten zelf zit. Ouders willen dat hun kinderen zo goed mogelijk presteren en vrezen dat resultaten dalen als er leerlingen bijkomen die meer aandacht nodig hebben. Ook leraren aarzelen soms. ‘Ik heb het al zo druk met mijn leerlingen’, hoort hij vaak.

De ‘Wet meer ruimte voor nieuwe scholen’ is in Den Haag geëvalueerd. Daaruit blijkt onder

‘Islamitische scholen kunnen juist thuiszitters een plek geven’

LOKALE POLITICI ZITTEN OP HET PODIUM. RECHTS ROEMER VAN OORDT.

meer dat het lastig is om huisvesting te vinden voor nieuwe scholen. Volgens Veldhoen heeft dat vooral met de kosten te maken. ‘Er is maar een beperkt budget. Je kunt niet alleen maar heel kleine scholen financieren.’

Intussen blijft de vraag naar islamitisch onderwijs groot. Voor de Elif Scholen zijn de wachtlijsten één tot twee jaar, zegt een moeder, zichtbaar ontstemd.

Inclusief onderwijs betekent uiteindelijk ook dat niet-moslimkinderen naar islamitische scholen gaan, zegt Zaïnab Sakouhi, biologiedocent en nummer 13 bij DENK, vanuit het publiek. ‘Ik heb zelf op een katholieke school gezeten. Op christelijke scholen zitten ook veel kinderen die niet christelijk zijn. Islamitische scholen kunnen juist thuiszitters een plek geven.’ ●

Kun je begrip hebben voor de aanval op Iran Het dK-panel geeft antwoord

Minister Tom Berendsen van Buitenlandse Zaken heeft 'begrip' voor de aanvallen van Israël en de Verenigde Staten op Iran. Hij noemt het Iraanse regime 'moorddadig' en een bedreiging voor de rest van de wereld. Tegelijkertijd hebben de VS en Israël ook talloze doden op hun geweten, denk alleen al aan de meer dan 100.000 omgekomen Palestijnen in Gaza. Aan het panel de vraag: kun je begrip hebben voor de aanvallen op Iran als de aanvallers zelf ook moorddadig zijn?

APPARTEMENTEN IN DE WIJK ZUQAQ AL-BLAT IN BEIROET STAAN IN DE BRAND, NA HET ISRAËLISCHE BOMBARDEMENT IN DE NACHT VAN 17 OP 18 MAART 2026. BEELD: FADEL ITANI/AFP

● TAYFUN BALCIK

Jakob de Jonge,
kunstenaar

'Uiteraard heb ik daar nul procent begrip voor. Bizar dat een meerderheid in de Tweede Kamer dit soort uitspraken wel kan doen, terwijl er

openlijk sprake is van agressie van Amerika en Israël. Het toont maar weer hoe ver wij heen zijn in Nederland, met politici die het belang van Israël boven alles kunnen stellen.

Deze oorlog is een verlies voor de hele wereld. Het gaat gigantische gevolgen hebben. In de eerste plaats natuurlijk voor de burgers in de regio, voor burgers in Iran, Libanon en ook burgers in hun eigen geliefde Israël. Voor de rest van de wereld gaat het om gestegen olieprijs, enorme inflatie van alles wat van olie afhankelijk is, waaronder voedselproductie. Een enorme landbouwcrisis sowieso, vanwege het feit dat kunstmest niet vervoerd kan worden en onze landbouw daarvan afhanke-

---

'Uiteraard heb ik daar nul procent begrip voor'

lijk is. Dus het gaat honger veroorzaken. Bovendien is nu heel duidelijk dat Trump volledig in de broekzak zit van Netanyahu en de Israël-lobby. Israël en de VS hebben elke pretentie van respect voor menselijkheid en moraliteit losgelaten. De hele wereld lijdt onder het megalomane, genocidale zionistische project dat zij nu proberen uit te voeren. Netanyahu vergeleek zichzelf onlangs nog vol trots met Genghis Khan, de meest wrede moordenaar aller tijden. Dat Nederlandse politici aan dit type waanzin willen meewerken – vanuit hun eigen domheid, moslimhaat en onderdanigheid aan de zionistische ideologie – is weerzinwekkend en stuitend.' ●

vallen op Iran?

Ayala Levinger,
software-ontwikkelaar

'Nee. Begrip hebben voor zulke aanvallen is niet gerechtvaardigd. Het idee dat je een bevolking helpt door een land te bombarderen is onzin en historisch klopt het ook niet. Juist wanneer mensen in Iran zelf bezig zijn met protest en verandering, ondermijnt oorlog dat volledig. Mensen die zich organiseren tegen hun eigen regime krijgen geen ruimte meer zodra er bommen vallen. Overleven wordt dan de prioriteit. Op de eerste dag alleen al zijn er tientallen meisjes gedood toen een school werd geraakt. Burgers

'Is de VS-administratie dan geen moorddadig regime?'

betalen altijd de prijs. Dit soort aanvallen beschermen niemand en maken de situatie uitzichtlozer, terwijl ze echte verandering van binnenuit blokkeren. Daarnaast is er duidelijk sprake

van meten met twee maten. Het Israëlische regime kreeg vrijwel groen licht voor 2,5 jaar acties die de ICJ als 'plausible genocide' bestempelde, zonder dat dit internationaal effectief werd gestopt. Ons vorige ministerie van Buitenlandse Zaken zocht zelfs naar alternatieve manieren om F-35-onderdelen aan Israël te leveren, ondanks het verbod van het gerechtshof.

Als we spreken over 'moorddadige regimes' richting de eigen bevolking: is de VS-administratie dan geen moorddadig regime? Er vallen doden door immigratiediensten, mensen sterven of verdwijnen in detentie, en protesten worden hard neergeslagen. Deskundigen waarschuwen bovendien dat het Amerikaanse beleid en de retoriek richting transgenderpersonen kenmerken vertonen van vroege stadia van systematische vervolging en genocide. Waar blijft de veroordeling daarvan? De aanval op Iran legt daarmee vooral de inconsistentie en selectieve verontwaardiging van ons kabinet bloot.' ●

Dimple Sokartara,
communicatieadviseur

'Het is overduidelijk dat er begrip vanuit het kabinet is voor hetgeen onze bondgenoten doen, al is het moorddadig. Dat zien we al jaren in het Israël-Palestina-conflict. Ook is duidelijk dat er anders wordt gereageerd op gebeurtenissen in het globale zuiden dan op wat het globale noorden treft. Er wordt nauwelijks gedaan alsof het om moraliteit gaat. Is het een vriend van Nederland? Zijn we er zelfs afhankelijk van? Dan zullen we ze steunen. Dat is wat we zien en altijd zullen blijven zien.' ●

Ahmed Abdillahi, postbezorger en lokaal politicus voor Groen-Links-PvdA

'Ik ben niet te spreken over de aanval op Iran en het begrip dat het kabinet hiervoor toont. Hoewel de Iraanse regering zeker geen schoonheidsprijs verdient, gaat een militaire aanval wat mij betreft te ver. Ik heb sterk het gevoel dat Donald Trump zich laat meeslepen door Benjamin Netanyahu. Netanyahu roept al meer dan veertig jaar dat Iran een grote dreiging vormt voor de wereld. Steeds meer mensen, waaronder ikzelf, zijn ervan overtuigd dat hij dit soort uitspraken ook doet om tijd te rekken, zeker met het oog op de komende verkiezingen in Israël en de juridische problemen waarmee hij te maken heeft. Daarnaast zie je dat veel Europese leiders afstand

'Netanyahu roept al meer dan veertig jaar dat Iran een grote dreiging vormt voor de wereld.'

nemen van deze escalatie. Zij benadrukken dat dit niet onze oorlog is. Dat onderstreept voor mij dat er in het Westen geen eenduidige lijn bestaat.

Wat mij ook stoort, is de dubbele standaard. Als je kijkt naar wat er in Gaza is gebeurd, dan kun je je afvragen hoe consequent het Westen eigenlijk is in zijn principes. Je kunt niet eindeloos in conflict blijven met je burens zonder dat dit verdere escalatie veroorzaakt. Tot slot heb ik de indruk dat Israël steeds meer wordt beïnvloed door religieuze fundamentalisten die weinig ruimte laten voor vrede met de buurlanden. Dat maakt een duurzame oplossing in de regio alleen maar moeilijker.' ●

Nieuw in Nederland.

Onderzoek naar discriminatie van moslims door mogelijke belangenverstrengeling

Het onderzoek van het ministerie van Sociale Zaken naar islamofobie, uitgevoerd door kennisplatform KIS, ligt onder vuur vanwege mogelijke belangenverstrengeling, meldt *Trouw*.

Een deel van het onderzoek is betaald door de ISN Academie. Deze academie hoort bij de Islamitische Stichting Nederland, de Nederlandse tak van het Turkse religieuze instituut Diyanet. Vorige maand was er al kritiek op deze band, omdat Diyanet sterk verbonden is met de Turkse overheid en de autoritaire regering van president Erdogan. Daardoor vroegen sommigen zich af of het onderzoek wel echt onafhankelijk was. Kamerleden Diederik Boomsma en Annabel Nanninga van JA21 vonden van niet en stelden vragen in de Tweede Kamer. Nu blijkt dat er mogelijk ook persoonlijke belangen meespelen.

De hoofdonderzoeker van het KIS-onderzoek is namelijk getrouwd met de academisch directeur van de ISN Academie. Deze relatie was niet gemeld bij het ministerie en stond ook niet in het onderzoeksrapport. Het ministerie onderzoekt nu of dit een integriteitsprobleem is, aldus *Trouw*.

De timing is lastig, omdat het onderzoek maandag in de Tweede Kamer besproken zou worden. Het ministerie laat nu eerst een onafhankelijke wetenschappelijke toets uitvoeren om te bepalen of het onderzoek 'volgende betrouwbaar' is.

KIS zegt in een reactie aan *Trouw* dat het erkent dat deze situatie 'niet wenselijk' is en dat er maat-

regelen komen om dit in de toekomst te voorkomen. Wel benadrukt KIS dat het volledig achter 'de kwaliteit en de conclu-

sies' van het onderzoek staat. Volgens KIS heeft de ISN Academie geen invloed gehad op de opzet of de resultaten. •

Palestina-referendum haalt snel genoeg handte

Het Amsterdam Palestina Referendum heeft binnen twee dagen de benodigde duizend handtekeningen verzameld om een gemeentelijk referendum aan te vragen.

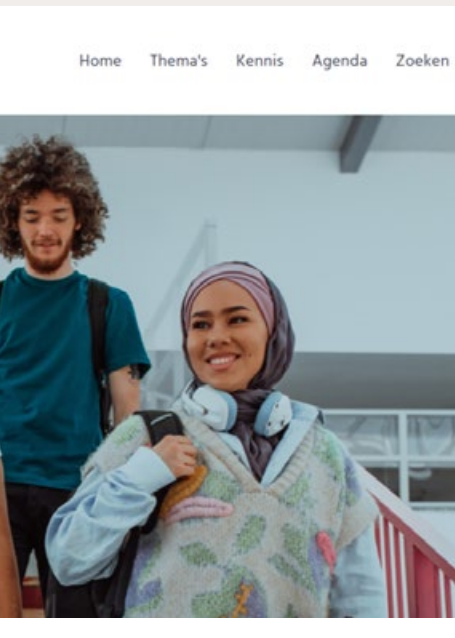
DEMONSTRANTEN TREKKEN EEN 'RODE LIJN' IN AMSTERDAM OP 5 OKTOBER 2025. BEELD: EWOUDE BUTTER

De actie wordt gesteund door verschillende pro-Palestijnse organisaties en partijen. Zij willen dat Amsterdammers zich kunnen uitspreken over maatregelen waarmee de stad zich duidelijker inzet voor mensenrechten. De initiatiefnemers willen dat de gemeente erkent dat Israël ernstige misdaden pleegt en dat Amsterdam alle culturele, sportieve, academische en economische samenwerking met Israël tijdelijk stopzet. Volgens hen moet de stad laten zien dat zij niet alleen in woorden, maar ook in beleid achter mensenrechten staat.

Het verzamelen van duizend

onder druk

Op deze pagina's brengt de Kanttekening nieuws in eenvoudig Nederlands. Zo willen we toegankelijk zijn voor mensen met een migratieachtergrond die de taal nog niet goed beheersen. •

BEELD: SCREENSHOT KIS-WEBSITE

Onderzoek naar antisemitisme per afkomstgroep zorgt voor zorgen bij moslims

Het ministerie van Sociale Zaken heeft een nieuwe aanbesteding geopend voor onderzoek naar antisemitisme onder jongeren in Nederland. Daarbij verwijst het ministerie naar een onderzoek uit 2015 van het Verwey-Jonkerinstituut, waarin antisemitische opvattingen werden vergeleken tussen verschillende afkomstgroepen. Dat onderzoek leidde destijds tot veel discussie. Vooral Nederlandse moslims zijn bang dat zij opnieuw als groep worden neergezet als extra antisemitisch.

The screenshot shows the TenderNed website interface. At the top, there is a search bar with the text 'Zoeken in aankondigingen' and a search icon. Below the search bar are navigation links: Home, Aankondigingen (highlighted), Analyse, Ondernemingen, Aanbestedende diensten, and Hulp. There is also a button for 'Inloggen / Registreren'. The main content area shows a tender announcement dated '25 jan. 2026' for 'Onderzoek prevalentie en triggerfactoren antisemitisme' by the 'Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid'. It includes buttons for 'Digitaal inschrijven', 'Op de hoogte blijven', and 'Deel op LinkedIn'. Below the announcement, there are tabs for 'Details', 'Publicatie', 'Documenten', and 'Vraag en antwoord'. The 'Details' tab is active, showing a description of the tender: 'Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, directie Samenleving en Integratie heeft behoefte aan nieuw onderzoek naar de prevalentie van antisemitische vooroordelen in de Nederlandse samenleving en naar de (trigger)factoren die van invloed zijn op het ontstaan en daadwerkelijk uiten van deze vooroordelen. Met dit onderzoek wil de Opdrachtgever de inzichten uit eerder onderzoek uitbreiden.'

DE GEWRAAKTE TENDER. BEELD: SCREENSHOT TENDERNED.NL

keningen op

handtekeningen is slechts de eerste stap. De gemeenteraad moet nu beslissen of het voorstel voor een referendum wordt goedgekeurd. De organisaties achter het initiatief zeggen dat zij doorgaan met het verzamelen van handtekeningen als de raad het voorstel afwijst, zodat Amsterdammers alsnog hun stem kunnen laten horen.

Als de raad wél instemt, moeten de initiatiefnemers binnen tien weken nog eens tienduizend ondersteuningsverklaringen ophalen. Pas daarna kan het college van burgemeester en wethouders definitief toestemming geven voor het referendum. Uiteindelijk beslist de gemeenteraad, waarbij de uitslag van het referendum wordt meegewogen. •

Het verzamelen van gegevens over afkomst is gevoelig, omdat dit onder strenge privacy-regels valt. Ook bestaat het risico dat hele groepen worden gestereotypeerd, zeker wanneer het gaat om moslims.

Onderzoeksbureaus kunnen zich nog kort inschrijven. Het ministerie wil weten hoe vaak antisemitische ideeën voorkomen en welke factoren daarbij een rol spelen. De bedoeling is om het onderzoek uit 2015 te vernieuwen en uit te breiden.

De verwijzing naar dat eerdere onderzoek valt op. Daaruit kwam naar voren dat negatieve ideeën over Joden onder jongeren voorkomen, en dat het percentage onder moslimjongeren hoger lag dan bij andere groepen. Tegelijk liet vervolgonderzoek zien dat deze houding vaak samenhang met onvrede over het beleid van Israël, waardoor het beeld van "islamitisch antisemitisme" werd genuanceerd. In de nieuwe aanbesteding wordt dit vervolgonderzoek echter niet genoemd.

Het ministerie lijkt op dit moment geen vergelijkbaar onderzoek te willen doen naar islamofobie per afkomstgroep. Dat roept vragen op, zeker omdat eerdere onderzoeken soms grote fouten bevatten. Een bekend voorbeeld is het Motivatie-onderzoek uit 2014 waarin Turks-Nederlandse jongeren onterecht als sympathisanten van extremisme werden weggezet. Dat laat zien hoe belangrijk zorgvuldigheid is bij dit soort gevoelige thema's. •

**THOMAS
VON DER DUNK**Publicist.
Cultuurhistoricus.

Is Mark Rutte de perfecte collaborateur?

'Naarmate Nederland vandaag steeds méér ontspoorst, oordeel ik milder over eventuele misstappen in het verleden – de fameuze 'burgemeester in oorlogstijd' – waarover velen geneigd zijn hard te oordelen, ook velen die thans zelf al behoorlijk ontsporen, en dat in toekomstige echte nood-situaties vast nog veel verder zullen doen.'

Ik citeer niet snel uit eigen werk. Nu kan ik het niet nalaten. Bovenstaande woorden sprak ik op 18 december 2024 uit in mijn nadien ook in druk verschenen Bilderdijklezing in de Bavokerk in Haarlem, in de hoogtijdagen van het kabinet-Schoof. Trump was toen al opnieuw tot president gekozen, maar zat nog niet daadwerkelijk in het Witte Huis.

Daarom nog een tweede citaat, uit dezelfde lezing:

'Ook nu klampen sommigen zich vast aan de hoop dat het met Trump straks wel meevalt. Dat dachten velen bij de nazi's ook. Mijn (Duitse) grootvader dacht dat overigens niet. Deze wist al in 1933: deze lui zijn tot alles in staat. Nu wil ik niet beweren dat Trump tot álles in staat is. Maar hij is wel

tot zeer veel in staat – en in elk geval in staat tot dat wat hij verkondigt na 20 januari te zullen gaan doen. Tenzij anderen dat weten te beletten. En om dát weer te beletten, heeft Trump zich nu veel meer op zijn machtsovername voorbereid dan acht jaar terug. De gematigde anderen van toen zijn er in zijn omgeving niet meer. Die zijn vervangen door absolute loyalisten die niets anders doen dan leugens en complottheorieën verspreiden.'

Terug naar het heden, nog geen anderhalf jaar later. Mark Rutte was ooit als premier nationaal excuses-specialist voor de Nederlandse collaboratie met de Duitse bezetter, voor al die burgemeesters die in oorlogstijd meebogen om – zoals de standaardverdediging luidde – 'erger te voorkomen'. Nu, als NAVO-baas, heeft hij zich ontpopt als de ultieme meebuiger, die Trump permanent naar de mond praat.

Stilzwijgend weggijken als Trump Groenland claimt. Zelensky na de beruchte publieke schoffering in het Witte Huis voorhouden dat 'we respect moeten hebben voor wat Trump tot nu toe heeft gedaan'. Meermalen verkondigen dat Trump oprecht vrede wil. Geen enkele absurde beschuldiging aan het adres van Europa tegenspreken.

En het gaat van kwaad tot erger. Na de weinig vredelievende aanval op Iran Trump prijzen en liegen – een ander woord bestaat er niet voor – dat de Europese bondgenoten daarachter staan. En nu, als toppunt van abjecte hielenlikkerij, de hoop uitspreken dat 'het Amerikaanse volk hem zal steunen, want hij doet dit om de hele wereld veiliger te maken.'

Dat is als in 1941 Hitler prijzen voor de aanval op Rusland. Dat was een nog veel moorddadiger regime dan dat van de ayatollahs, voor alle duidelijkheid – het aantal vermoorde Iraanse burgers dat vader en zoon Khamenei op hun geweten hebben, bedraagt nog geen procent van het aantal door het regime van Stalin vermoorde Russische burgers.

Dat is niet onderkennen dat het grootste gevaar momenteel niet uitgaat van het perfide Teheran, maar van de 'bevriende' Trump, die de hele wereld in brand dreigt te steken om zijn narcistische machtswellust te bevredigen, en samen met twee even gewetenloze krachten de internationale rechtsorde en de nationale rechtsstaat wil opblazen.

Dat zijn enerzijds de technomiljardairs, die met hun groeiende media-almacht de totalitaire dystopie van Orwells 1984 nastre-

ven, die zelfs voor Hitler en Stalin nog onbereikbaar was. En anderzijds de evangelische zionisten van het slag Pete Hegseth, die met onvoorwaardelijke steun aan Israël een bijbels geïnspireerd Armageddon in het Midden-Oosten willen ontketenen, waarvan Netanyahu nu dankbaar gebruikmaakt om na Palestina ook Libanon te vernietigen.

Om die reden moet je zelfs hopen dat de Amerikaans-Israëli-sche aanval hopeloos vastloopt, omdat bij succes, en zeker bij te makkelijk succes, net als bij Hitlers makkelijke annexatie van Tsjecho-slowakije dan de volgende agressiedaad volgt. De Amerikaanse ambassadeur Mike Huckabee heeft al verkondigd dat Israël recht heeft op nog veel meer.

Wat zou in dit licht de Rutte van 2016 vinden van de Rutte van 2026?

Zeker, Europa bevindt zich vanwege Oekraïne in een heel moeilijke situatie. Maar zulke argumenten golden voor het kleine Nederland van vóór en na 10 mei 1940 ook. En de wegens appeasementgedrag veelgesmade oorlogspremier Dirk Jan de Geer heeft in elk geval nooit de Duitsers opgeroepen om Hitlers aanval op Polen te steunen, omdat de Führer dat zou doen om de hele wereld veiliger te maken. •

ABDELKADER BENALI

Schrijver.

Ik denk aan Teheran, waar nachtegalen zingen

Ik denk aan Teheran, waar de nachtegalen zingen: heel hard en heel zuiver. De nachtegaal vliegt weg, de mens kijkt haar achterna en droomt ervan te vliegen. In de Eerste Wereldoorlog werd voor het eerst het vliegtuig als wapen ingezet. Het moet voor de soldaten in de loopgraven een verschrikking zijn geweest. Het vliegtuig zong van dood. Het vliegtuig was verheven boven de mensheid, als een god, meester van goed en kwaad.

De nachtegaal is de vogel van de Perzische cultuur, een beschaving duizenden jaren oud, haar naam is bolbol. Ze verovert met haar stem. De Perzen hebben een lange geschiedenis van poëzie. Een wereld zonder Hafez kan ik me niet voorstellen, de nachtegaal die mens werd. De Duitse dichter Goethe was zo onder de indruk van de Perzische lyriek dat het hem inspireerde om ook als een Pers te schrijven. Lees zijn *Oost-Westelijke Divan* om even weg te vliegen, het is een liefdesbrief aan Hafez. Het contact met de dichters van Perzië bracht Goethe tot het inzicht dat er alleen maar wereldliteratuur is, taal is grenzeloos, vrij. Als de nachtegaal.

Dezer dagen houd ik me bezig met de liefde tussen een Perzische

prins en een Georgische prinses, Ali en Nino. Samen met meesterpianist Daria van den Bercken toeren we door het land met deze Romeo en Julia van de Kaukasus, in 1937 geschreven door Kurban Saïd, een pseudoniem. Zijn echte naam was Lev Nussimbaum, geboren uit Joodse ouders uit Oekraïne, geboren in een trein, althans dat is

kennis van de Oriënt inzette om het westerse publiek te vertellen over de islamitische wereld. Hij schreef zich de tandjes. Het Westen lag aan de voeten van deze flamboyante, ongrijpbare verschijning die een fez droeg. Koningen en presidenten ontvingen hem. De New York Times schreef dat Essed Bey – zijn andere pseudoniem – in

maakt publiceren onmogelijk. In Wenen blikte hij terug op zijn jeugd in Bakoe en schrijft hij *Ali en Nino*, een ode aan een wereld die niet meer bestaat. Het is dan 1937, het fascistische geweld zwelt aan, een jaar later zal Oostenrijk overlopen worden door de troepen van Hitler. Het boek kan niet worden uitgegeven onder zijn Joodse naam, de nazi-censuur laat het niet toe. Dus kiest hij voor Kurban Saïd, *Gelukkige Offer*. Oh, ironie van de geschiedenis.

Daria en ik spelen onze eerste try-out, een paar dagen nadat de aanvallen op Iran zijn begonnen. In Den Haag komt na afloop een man naar me toe en zegt: 'Is de universele boodschap van het verhaal dat vrede altijd voor oorlog komt?' Ik denk aan Kurban Saïd, hij was gelukkig in Bakoe maar leefde van oorlog naar oorlog. Multiculturaliteit gedijt in tijden van vrede. En wanneer oorlog komt, trekken de gemeenschappen zich terug. Ali en Nino kiezen voor elkaar, de biculturaliteit is hun kracht. Samen vechten ze voor vrijheid, die geven ze door aan hun kind. En hun kind zal Hafez lezen en de nachtegaal horen.

Kurban Saïd sterft in Italië in 1942, berooid en vergeten, maar Ali en Nino zijn voor altijd. ●

'Is de universele boodschap van het verhaal dat vrede altijd voor oorlog komt?'

wat hij over zijn geboorte schrijft. Ik neem het maar gewoon van hem aan, het is te mooi om het niet te geloven. In de reis geboren, zoals alle mensen.

In het multiculturele Bakoe groeide Kurban Saïd op. Daar werd hij verliefd op de wereld van de islam; Hafez, de muezzin, Sjahrazade. In Istanbul ging hij over tot de islam.

De val van de Russische tsaar dwong Kurban Saïd naar het Westen te vluchten, waar hij zijn diepe

New York was gearriveerd.

Maar al snel kreeg hij last van jaloezie, het succes zou hem naar het hoofd zijn gestegen, zijn charisma werd een valkuil. Men praat over zijn Joodse identiteit, levensgevaarlijk in het antisemitische Duitsland. Ondertussen bleef hij zoeken naar begunstigers die hem konden ondersteunen. Alle schrijvers zijn Kurban Saïd; altijd op zoek naar inspiratie, geld, liefde.

De opkomst van het nazisme

Nadia Moussaid: 'Op de Westbank verkeerde kant op'

Nadia Moussaid maakte de documentaire *Gevangen in Palestina*, over de moeilijke omstandigheden waarin Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever leven. 'Je kunt het Israëlische optreden beestachtig noemen, maar dat dekt de lading niet. Het is zo wreed.'

● EWOUT KLEI

Voor haar nieuwe NTR-documentaire *Gevangen in Palestina*, uitgezonden op 12 februari op NPO 2, reisde journalist Nadia Moussaid af naar de bezette Palestijnse gebieden. Na haar eerdere films *Getuigen van Gaza* en *Het geweten van Israël* heeft ze zich deze keer gefocust op het alledaagse leven van Palestijnen die onder de Israëlische bezetting moeten zien te overleven. Het is een harde realiteit die wordt gekenmerkt door intimidatie en gewelddadige onderdrukking. Moussaid vertelt haar verhaal volledig vanuit Palestijns perspectief. Ze wil weten hoe je bestaan eruit ziet wanneer je dagelijks te maken hebt met checkpoints, illegale Israëlische nederzettingen, geweld, arrestaties, landonteigening en strenge beperkingen van je bewegingsvrijheid.

Je had slechts elf dagen om *Gevangen in Palestina* te maken. Hoe beïnvloedde die tijdsdruk je keuzes?

'Het filmen kostte ons inderdaad elf dagen. Maar daarvoor hadden we natuurlijk veel meer research gedaan. De grootste beperking was niet dat we slechts elf dagen konden filmen, maar dat onze documentaire maar 45 minuten mocht duren. Ik wilde graag ook iets vertellen over de economische kant van de bezetting. Over bedrijven

die aan de bezetting verdienen, zoals Booking.com. Ook wilden we wat zeggen over de Nederlandse politiehonden die tegen Palestijnen worden ingezet. Het verhaal vertellen van de Palestijnse lichamen die niet worden teruggegeven aan hun families, maar door Israël in het geheim worden begraven in massagraven, die we nog niet hebben kunnen lokaliseren. En ten slotte wilden we ook iets doen met de doodstrafdiscussie in Israël: dat Palestijnse gevangenen straks kun-

documentaire belichten we Siloam, waar Palestijnen door kolonisten met geweld uit hun huizen worden verdreven. De Palestijnse slachtoffers worden niet beschermd. Ik was geschokt door de grofheid en de straffeloosheid waardoor dit allemaal kan plaatsvinden.

'We mochten bij Israëlische checkpoints niet filmen. Palestijnen worden helemaal gek gemaakt met checkpoints. Israël verandert steeds weer waar de checkpoints zijn. Je kunt dus niet zomaar een reis plannen. Het doel is om het leven van Palestijnen op de Westbank zo zuur mogelijk te maken.

'Na 7 oktober 2023 is het voor Palestijnen op de Westbank veel moeilijker geworden om in Israël te gaan werken. Ze worden steeds meer economisch uitgeknepen. Ik sprak met een twintiger, net afgestudeerd als ingenieur. Hij kon geen werk vinden op de Westbank en moest naar Israël toe. Hij klom over een muur, waarop Israëlische militairen hem in zijn been schooten. Dat vond ik een heel naar, maar veelzeggend verhaal.

'Verschrikkelijk zijn ook de verkrachtingen in gevangenissen. Niet alleen vrouwen worden verkracht, ook mannen. Het doel is om Palestijnen kapot te maken, ook hun ziel. Kranten en weekbladen als *NRC* en *de Groene Amsterdammer* berichten gelukkig hierover, maar op de Nederlandse televisie is dit thema onderbelicht. Ik sprak met een woordvoerder van een Palestijnse mensenrechtenorganisatie, die tegen mij zei: ze maken mensen kapot om ze kapot te maken. Het gaat hen niet meer om het verkrijgen van inlichtingen of het rekruteren van spionnen. Het doel is om mensen te slopen. De extreemrechtse Israëlische minister van

'Het doel is om het leven van Palestijnen op de Westbank zo zuur mogelijk te maken'

NADIA MOUSSAID EN DE PALESTIJNSE ACTIVISTE MUFEEDA (L.)

nen worden opgehangen na veroordeeld te zijn voor 'terrorisme'. Helaas was daar geen ruimte voor. Maar ik ben heel tevreden over de verhalen die we wél konden vertellen.'

Je richt je expliciet op het Palestijnse perspectief in Oost-Jeruzalem en de Westelijke Jordaanoever. Wat zag of hoorde je daar dat volgens jou in Nederland structureel onderbelicht blijft?

'Mensen in Nederland begrijpen niet op hoeveel verschillende manieren de illegale bezetting van de Westbank doorwerkt. In de

nk gaat het in rap tempo de

NADIA MOUSSAÏD. BEELD: MERLIJN DOOMERNIK

‘Voor Israël zijn Palestijnse levens niets waard’

Veiligheid, Itamar Ben-Gvir, maakt ook veel filmpjes. Het is schaamteloos hoe ze over mensen spreken.’

Je hebt ook gesproken met Palestijnse gevangenen. Wat heb

je geleerd over hun rechtspositie en de impact van arrestaties op families en gemeenschappen?

‘Een rechtspositie hebben ze niet. Het Israëlische rechtssysteem is

een grote farce. De Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever vallen onder het militair recht, niet onder het civiele recht. Maar liefst 90 procent van de rechtszaken leidt tot veroordeling. Palestijnen kunnen bovendien zomaar worden gearresteerd.

‘Dit legt natuurlijk een enorme druk op gezinnen, op families, op de hele omgeving. Mensen gaan gebukt onder een constante dreiging. Ze leven in angst. De bezetting leidt tot zware psychische problemen bij veel mensen. Voor Israël zijn Palestijnse levens niets waard. En dit is al jarenlang aan de gang.’

Wat deed het maken van deze documentaire emotioneel met jou? Was er een moment dat je als journalist moest vechten om professioneel te blijven?

‘[Nadia wacht even, slikt, denkt na en begint dan te vertellen.] Voor mij, wat de meeste impact op mij maakte, was het verhaal van een Palestijnse journalist die tegen mij zei dat hij verkracht is in de gevangenis. Ik keek hem aan in zijn ogen. Dat is zo gruwelijk. Dat achtervolgt mij wel. Net als de verhalen over handen die worden geamputeerd en mensen die worden uitgehongerd.

‘Je kunt het Israëlische optre-

den beestachtig noemen, maar dat woord dekt de lading niet. Het is zo wreed, zo wreed. Israëls bewa- kers lachen ook als het gebeurt. En bedenk ook: Nederland heeft hier een aandeel in door nog steeds met Israël handel te drijven. Onze Nederlandse houding moet veran- deren. En juist daarom moeten we hier verhalen over maken.'

Maar die Nederlandse houding verandert toch wel een beetje, denk aan de Rode Lijn-demonstratie?

'Dat was mooi. Maar het gaat er nu om wat het nieuwe kabinet gaat doen. Het uiteindelijke doel moet zijn dat Palestijnen hun land weer terugkrijgen. Nederland kan hier ook een steentje aan bijdragen. De

'Nederland heeft hier een aandeel in door nog steeds met Israël handel te drijven'

NADIA MOUSSAID PRAAT MET EEN KIND IN BEZET PALESTIJNS GEBIED

'Je weet nu wel dat Israël in staat is om een genocide te plegen'

grote vraag is: blijven we als Neder- land handel drijven met Israël? Of gaan we eindelijk het internatio- naal recht beschermen?

'Die vraag wordt gesteld aan ons allemaal, maar aan journalis- ten in het bijzonder. We moeten de politiek kritisch blijven bevragen. En uiteraard heeft de Tweede Kamer hierin ook een rol om het kabinet het vuur na aan de schenen te leggen.'

Heeft Nederland volgens jou een extra verantwoordelijkheid?

'Ja. Het Internationaal Strafhof en het Internationaal Gerechtshof zijn in Den Haag gevestigd. En we zien nu dat medewerkers van beide hoven bedreigd worden. Dat mag niet zo zijn.'

Wordt het je moeilijk gemaakt als je opkomt voor de Palestijnen?

'Het wordt lang niet overal gewaar- deerd. Op social media heb je het fenomeen shadowbanning. Als we als NTR over Palestina berichten, komen deze berichten minder naar voren op LinkedIn, TikTok en Face- book. De NTR heeft TikTok er niet zo lang geleden nog op aangespro- ken, maar ze ontkenden dat ze aan shadowbanning deden.'

Je eerdere documentaires gingen over Gaza en over Israëls stemmen van geweten. Wat wilde je met deze film toevoegen aan dat bredere verhaal?

'Wat ik ook in de introductie heb gezegd, namelijk dat we nu onze ogen moeten richten op de Weste- lijke Jordanoever. Iedereen is met

Gaza bezig. Maar op de Westbank gaat het nu in een rap tempo de ver- keerde kant op. Israël houdt niet alleen huis in Gaza. Maar je weet nu wel dat Israël in staat is om een genocide te plegen. Ze hebben dat gedaan in Gaza, ze kunnen dat ook doen op de Westbank. En Israël is heel open over wat ze allemaal aan het doen zijn. Ik wilde laten zien hoe verschrikkelijk en hoe gevaar- lijk dit is.'

Verwacht je een beleidswijziging van het nieuwe kabinet-Jetten ten aanzien van de Palestijnen? Het rechtse kabinet-Schoof was heel pro-Israël, maar D66 en ook het CDA staan hier nu kritischer in.

'Als we D66 en ook het CDA op hun verkiezingsbeloften moeten gelo- ven, dan gaat het kabinet-Jetten inderdaad wat doen. Beide partijen vinden dat Nederland de Pales- tijnsse staat moet erkennen.'

Maar nu de realiteit: D66 en CDA zitten in het kabinet met de VVD, die onder Dilan Yesilgöz helaas nog steeds een rechtse, pro-Israëls koers vaart.

'Laat ik het zo zeggen: ik hoop het. D66 en CDA moeten hier hun best voor blijven doen. Maar deze vraag kun je beter aan hen stellen dan aan mij.'

Moussaid maakte haar docu- mentaire natuurlijk niet alleen, maar werd geholpen door een heel team. 'Regisseur Jack Valkering en anderen, onder wie een journalist uit Gaza, hebben heel hard gewerkt aan dit verhaal over Palestina, dat we moesten vertellen.' ●

ergosana

Medisch Adviesbureau

www.ergosana.nl - Drs.I.Sevinc - Bedrijfsarts/verzekeringarts - i.sevinc@ergosana.nl

Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs

Medische Keuring
Levensverzekering

Verzuim &
Re-integratie

Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven

Füsün Erdogan: 'In Turkije heeft

Terwijl Turkije opnieuw journalisten tot tien jaar cel dreigt te geven, laat journaliste Füsün Erdogan haar stem horen. Na acht jaar gevangenschap vluchtte ze naar Nederland. 'Een kritisch bericht op X over het Erdogan-regime kan al jaren cel betekenen.'

● ARJAN VAN WESTEN

In Turkije zijn begin dit jaar vanwege pro-Koerdische berichtgeving tegen journalisten en andere betrokkenen bij de publicaties celstraffen geëist tot 10 jaar. Over het vervolg van de rechtszaak wordt in Turkije nauwelijks gepubliceerd. 'Censuur is een groot probleem', aldus Füsün.

Het jonge jaar 2026 is voor de journalistiek in Turkije inktzwart

gestart. Voorbeelden genoeg naast de genoemde zaak. In januari was er bij het Koerdische Mezopotamya News Agency een politie-inval. Computers werden meegenomen en verschillende medewerkers zitten volgens Füsün in de gevangenis. In februari viel de politie binnen bij persorganisaties Etkin Haber Ajansi-Etha en Atilim Gazetesi. Verschillende, met name linkse verslaggevers, zijn gearresteerd. Vanuit Nederland volgt ze het op de voet. 'Een redactionele manager van Etha is inmiddels veroordeeld tot twaalf jaar

celstraf.' Dan is er nog de zaak tegen een Turkse Deutsche Welle-verslaggever, die recent gevangen is gezet vanwege 'belediging van de president'.

De nu 65-jarige Füsün heeft na haar vrijlating een leven opgebouwd in Nederland. Op haar verzoek laten we achterwege waar we de journaliste spreken. Vanwege

laten horen. 'Ik kan niet met angst leven.'

In 1979 maakte Füsün als journalist haar debuut bij een persbureau. Na de militaire staatsgreep in 1980 nam de persbreidel toe. 'Kranten werden vóór publicatie aan controle van de generaals onderworpen. Boeken namen ze in beslag en werden verbrand; jour-

'Wij stapten naar het Europees Hof voor de Rechten van de Mens'

haar veiligheid. 'De aanvallen namens de Turkse staat op opposanten die in Europa wonen zijn bekend.'

Weerstand bij een deel van de Turkse gemeenschap

Ze kwam in het Nederlandse nieuws. Haar kritische houding tegenover de Turkse machthebber roept weerstand op bij een deel van de Turkse gemeenschap in Nederland, die loyaal is aan het regime van Recep Tayyip Erdogan. Na een televisieoptreden werd ze op Facebook bedreigd. 'Mevrouw, je lacht, maar wij kunnen jou laten huilen.' Het ging gepaard met bedreigingen van haar familieleden. Ze deed aangifte bij de Nederlandse politie. 'Ik heb gezegd: als er iets met mij gebeurt, mijn man of zoon, is het de schuld van de Turkse politie. Die zat erachter.' Toch wil, nee moet ze haar stem

nalisten en uitgevers werden gearresteerd. Ze kregen gevangenisstraffen van honderden jaren.' Ook het persbureau waar Füsün werkte werd gesloten. Samen met haar man, eveneens journalist, vertrok ze naar Nederland. Ze begon aan de Erasmus Universiteit een studie politicologie die ze vanwege een zwangerschap later afbrak. In 1987 besloten ze terug te keren naar Turkije. Haar man ging eerst. Füsün wachtte totdat hun pasgeboren zoon iets ouder was. Na vestiging in Istanbul werd haar echtgenoot snel gearresteerd, gemarteld en vervolgd. Na zijn vrijlating vestigden Füsün en haar zoon zich in 1989 in Turkije.

Gauw pakte ze als activistische, links geëngageerde journalist haar werk weer op. Ze was onder meer redacteur bij twee vrouwen tijdschriften. In 1991 werd er een anti-terrorisemwet aangenomen. Een

FÜSÜN ERDOGAN IN 2012. DE FOTO IS GENOMEN IN DE GEVANGENIS IN GEBZE

persvrijheid nooit bestaan'

wet die journalistiek werk nog gevaarlijker maakte. Ze vertelt hoe vele journalisten en andere 'denkbare regimekritische personen' zonder enig bewijs voor terroristische activiteiten tot extreem lange gevangenisstraffen zijn veroordeeld.

Füsün, die zichzelf omschrijft als 'socialist, marxist', kwam door de anti-terroriswewet in de problemen. In 1995 was ze oprichter en hoofdredacteur van het democratische radiostation Özgür Radyo in Istanbul. In 1996 werd ze samen met haar man gearresteerd, op verdenking van contacten met verboden organisaties. Na zes maanden gevangenschap werden ze vrijgelaten én vrijgesproken. Omdat ze tijdens hun detentie waren gemarteld, volgde een zaak tegen de folterende politieagenten. Deze agenten kregen gevangenisstraffen, maar door bureaucratie 'verjaarden' deze straffen. 'Wij stapten naar het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en dat besliste dat mijn echtgenoot en ik schadevergoeding van Turkije moesten krijgen.'

In 2006 werd Füsün, die door haar journalistieke werk een bekende kritische stem was geworden, in Izmir door de politie 'ontvoerd' en gearresteerd. Füsün en haar advocaten hoorden maandenlang niet waarom ze was gearresteerd. Na bekendmaking van het dossier bleek dat er geen enkel bewijs was voor de beschuldiging van 'leiding geven aan een illegale organisatie'. Vanuit de gevangenis heeft ze steeds alle beschuldigingen weerlegd.

In 2014 kwam ze uit de gevangenis, maar ze mocht van de rechters het land niet verlaten. Een jaar eerder was haar levenslang plus het bizarre aantal van 789 jaar straf opgelegd en een geldstraf van bijna een half miljoen euro. 'Om haar in Turkije te houden kreeg ze ook geen paspoort.' Hoe het haar lukte om naar Nederland te vluchten houdt ze voor zich. 'Het is bij Humanitas bekend, maar ik wil

FÜSÜN ERDOĞAN. BEELD: ARJAN VAN WESTEN

niet dat anderen gevaar lopen als ik hier gedetailleerd op inga.'

Bianet

Vanaf eind 1996 was Füsün betrokken bij het onafhankelijke communicatienetwerk **Bianet**. Aanvankelijk een netwerk om lokale kranten, radiostations en televisiezoekers in heel Turkije te ondersteunen. Vanaf 2001 ontwikkelde Bianet zich tot de nieuwssite Bianet.org.

In 2011 begon Füsün voor **Bianet** vanuit de gevangenis artikelen te schrijven. Het werd met de 'gezien-stempel' van de gevangenis naar de redactie gestuurd. 'Deze artikelen werden voor mij een venster van binnen naar buiten.' Tot aan haar vrijlating schreef ze hon-

derden artikelen. Ook na haar vrijlating en vertrek naar Nederland bleef ze dat doen. In 2018 stopte Füsün bij **Bianet**, maar ze volgt het platform uiteraard nog. 'Het is, zoals alle oppositiemedia, een belangrijk medium. Voor persvrijheid en het laten horen van andere stemmen is **Bianet** een noodzaak.'

De journaliste wijst erop dat het extreem beperken van de persvrijheid in Turkije in de jaren 1990-2000 sterk gerelateerd is aan de strijd van de Koerdische Vrijheidsbeweging. 'Er werd een grootschalige staatsterreur ontketend tegen het Koerdische volk. Voor ons, Koerdische journalisten, uitgevers en regimekritische journalisten die probeerden de stem van de waarheid te laten horen, waren dit

zeer slechte jaren. Veelvle journalisten zijn door de politie of antiterrorereenheden opgepakt.' Systematische marteling was volgens Füsün daarbij aan de orde van de dag. Een beeld dat overeenkomt met rapportages van mensenrechtenorganisaties.

Alliantie valt uiteen

In 2002 kwam Erdogans partij, de AKP, aan de macht en creëerde voor de Europese buitenwereld aanvankelijk een positief imago. Een vals beeld volgens Füsün. 'Hij bouwde geleidelijk aan een politiek-islamitisch fascistisch regime.' Waar volgens Füsün ook 'het oorlogsconcept van de Turkse staat tegen de Koerden' verder op stoom kwam. Ze hekelde daarbij de rol van

Interview.

de Gülen-gemeenschap, die volgens haar tot aan de mislukte staatsgreep de rechterlijke macht bepaalde en zo de persvrijheid aan banden legde. Totdat de alliantie tussen Recep Tayyip Erdogan en Fetullah Gülen uiteen viel en de gülenisten de schuld kregen van de mislukte staatsgreep van 2016. 'Erdogans eerste daad was het in beslag nemen van radio- en televisiezenders en kranten die aan Gülen toebehoorden. Gedurende

deze periode sloten ze ook "democratische" media en confisqueerden hun bezittingen.'

Ze beschrijft hoe stap voor stap het bekritisieren van het regime van Erdogan, zoals het benoemen van corruptie, automatisch een misdrijf werd. Bij de invoering van het presidentiële staatsstelsel, 'het eenmansregime', in juli 2018 ziet Füsün een nieuwe, nog benauwender periode voor alle regimekritische mensen in Turkije. De

'Ook vele advocaten en opposanten uit uiteenlopende beroepen krijgen gevangenisstraffen'

FÜSÜN ERDOGAN IN DE GEVANGENIS IN GEBZE

'Eenmaal vrij zag ik dat mensen nauwelijks meer lezen'

websites van oppositiekranten worden nu voortdurend gesloten en journalisten belanden achter tralies. 'Ook vele advocaten en opposanten uit uiteenlopende beroepen krijgen gevangenisstraffen.' Een uitdaging voor de Turkse pers om over dit soort autoritaire praktijken te berichten. 'Journalisten moeten onder zware censuur en de dreiging van arrestatie en gevangenisstraf al deze gebeurtenissen bij het volk brengen. Een X-bericht dat het Erdogan-regime bekritiseert, is reden voor jarenlange gevangenisstraf.'

Füsün beschrijft hoe moeilijk het is om nu met behoud van beroepsethiek in Turkije journalistiek werk te doen. Ze vertelt hoe recent bij onder meer media als Mezopotamya News Agency, Jinnnews en Pirha kantoren zijn binnengevallen en geplunderd, medewerkers zijn bedreigd en tot gevangenisstraffen zijn veroordeeld. 'Helaas is oppositiejournalist zijn in Turkije vandaag niet alleen werkloos worden.'

Brieven aan haar man

Tijdens haar gevangenschap schreef ze naast vele artikelen aan drie boeken, zoals het vorig jaar in het Nederlands vertaalde *Mijn Tweeling van de Pruimenboom*, Brieven uit de gevangenis aan mijn geliefde. Het zijn brieven die ze schreef aan haar man, die opnieuw dreigde te worden gearresteerd. 'Hij vertrok naar het buitenland waardoor ons contact werd verbroken.' Ze had ook gewerkt aan interviews met vrouwen die jarenlang gevangengen zitten. 'Eenmaal vrij zag

ik dat mensen nauwelijks meer lezen en ik zag af van publicatie.' In Nederland is Füsün als vrijwilliger betrokken bij Koerdische televisiezenders. Sinds 2020 bij vrouwenzender JINTV.

Turkije en persvrijheid, het is een haast onmogelijk huwelijk. Füsün vertelt hoe Turkije vanaf het uitroepen van de republiek in 1923 al de pers muilkorfde. Ze verwijst naar wetten die overgenomen zijn uit het strafrecht van de Italiaanse fascistische dictator Mussolini. 'Ze beschouwden toen al pers- en gedachtevrijheid als misdadig.'

In een bijna vijftig jaar omvattend leven als journalist én politiek gevangene ziet ze één constante: 'Een politiek-islamitisch fascistisch regime dat in Turkije en daarbuiten een existentiële bedreiging vormt.' Ze weet dat het vrij handelen van 'oppositiepers' in Turkije grote offers vraagt. 'Journalisten worden in Turkije nooit berecht vanwege hun journalistieke activiteiten. Altijd wordt beweerd dat zij lid zijn van een illegale organisatie of propaganda ervoor maken.'

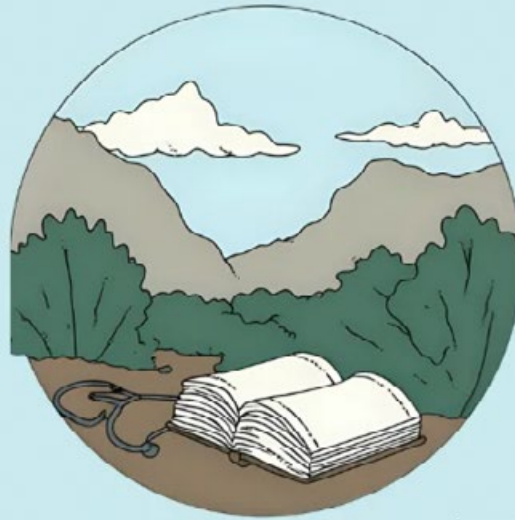
Verbitterd komt ze zeker niet over, strijdvaardig wel. Niettemin constateert Füsün dat er in de Nederlandse politiek en journalistiek weinig aandacht is voor de benarde situatie van de kritische Turkse pers. Een soort gewinning wellicht, oppert ze. Gewinning aan de uitzichtloosheid. 'Als een situatie lang duurt dan daalt de interesse. Dat is het lot van Turkije.' Daarbij signaleert ze concurrentie om de publieksaandacht. 'Als je aan Gaza denkt, dan denk je niet aan Turkije.' ●

Rouwen in de Fatih-moskee

● REYIS KURT

In de middag verzamelden we ons in de Fatih-moskee aan de Rozengracht in Amsterdam. In 1981 is deze katholieke kerk omgedoopt tot een moskee. Het is zeker een van de mooiste moskeeën in Nederland. Nu was er een *djenazegebed*. De vader van een vriend van mij was overleden. Schouder aan schouder stonden we in rijen binnen voor zijn kist. Bij andere moskeeën wordt deze dienst buiten gedaan, maar de Fatih-moskee heeft geen buitenruimte. Als je de deur uitstapt, sta je in de drukke Rozengracht. Voor het gebed memoreerde de imam dat Abdurrahman *amca* in 1981 een belangrijke rol had gespeeld bij het verkrijgen van deze moskee. Na het gebed hebben we de drie zonen gecondoleerd. Zij zouden dezelfde dag naar Turkije gaan om hun vader in zijn geboortegrond te begraven.

In de avond was er een iftar voor de schrijvers van *de Kanttekening* in Rotterdam. Tayfun Balçik vertelde over het overlijden

door: Reyis Kurt

‘Wanneer moeten we het eten anders uitdelen?’

van zijn vader. Hij was twee weken geleden aan het begin van de ramadan overleden. Ze hadden het *djenazegebed* in een andere moskee in Amsterdam gehouden. Tayfun wilde de foto

van zijn vader in de kantine plaatsen. Enkele familieleden en kennissen reageerden dat dat van het geloof niet mocht. Tayfun keek naar de muren van de ruimte. ‘En de foto’s van die poli-

tieke leiders dan?’ Daarop reageerden ze dat de foto van zijn vader voor deze keer wel mocht.

Verder vertelde Tayfun dat ze eten hadden besteld en dat gingen uitdelen. Verbaasd reageerde ik met: ‘Hebben jullie in de middag in de ramadan in een moskee eten uitgedeeld?’ ‘Wanneer moeten we het eten anders uitdelen?’ zei hij. Ik legde uit dat begrafenisdiensten overdag in de ramadan zonder consumptie zijn.

Tineke Bennema memoreerde dat in Palestina eten door de burens naar het huis van de overledene werd gebracht. Wij zeiden dat dat in Turkije eigenlijk ook zo was. Op veel plekken zal het nog steeds zo zijn. Maar met de thuisbezorging van de

samenleving wordt tegenwoordig vaak eten voor de hele groep besteld.

Mijn gedachten gingen naar de begrafenis van mijn grootvader in 2008 in Istanbul. Voor de condoleancebezoeken van de mannen was er een tent voor het huis geplaatst. Maar het was mooi weer. Twee lange rijen tafels en stoelen waren naast de tent geplaatst.

Het bestelde eten kwam. Mijn oom fluisterde in mijn oor dat de goeie mensen aan een tafelrij zaten en dat de armere mensen aan de andere tafels. Hij stelde voor om het eten eerst aan de armen uit te delen. Ik antwoordde dat hij eerst aan de rijken kon uitdelen. De armen waren het toch gewend. ●

Israël doodde in 2025 de meeste woorden jullie bereiken, ben ik

Voor het tweede jaar op rij is Israël het land dat wereldwijd de meeste journalisten doodde. In 2025 doodde Israël 86 journalisten, het merendeel in Gaza, dat meldt The Committee to Protect Journalists (CPJ). In totaal werden er 129 journalisten gedood in 2025. Het was het dodelijkste jaar voor journalisten sinds het CPJ in 1992 begon met het bijhouden van deze cijfers.

● KAJA BOUMAN

‘**A**ls deze woorden tot jullie komen, weet dan dat Israël erin is geslaagd om mij te doden en mijn stem tot zwijgen te brengen.’ Deze woorden verschenen op 11 augustus 2025 op de socialmedia-pagina’s van journalist Anas al-Sharif. Bijna twee jaar lang deed hij non-stop verslag van de genocide in Gaza. In zijn blauwe kogelvrije vest met ‘PRESS’ erop en met de blauwe microfoon met het gouden Al Jazeera-logo werd hij onmisbaar in de verslaggeving van de Israëlische aanvallen. Dagelijks keken miljoenen mensen naar zijn verhalen.

Op 10 augustus kwam daar een einde aan. Al-Sharif werd bij een Israëlische aanval naast het Al-Shifa-ziekenhuis in Gaza-Stad gedood. Ook vijf van zijn collega’s overleefden de aanval niet. Al-Sharif wist dat hij door zijn werk als journalist een doelwit was van Israël, daarom schreef hij al een afscheidsbericht. ‘Ik heb pijn gehad, ik heb geleden en ik ben veel kwijtgeraakt, maar ik heb nooit getwijfeld of ik de waarheid moest vertellen, zonder vervorming of vervalsing.’

Gerichte Israëlische aanvallen

Al-Sharif was een van de 86 journalisten die vorig jaar door Israël werden gedood. Van 38 journalisten is het volgens het CPJ zeker dat

‘Ik heb pijn gehad, ik heb geleden’

het een gerichte Israëlische aanval was en dat zij dus met opzet zijn vermoord. Volgens het CPJ kan het daadwerkelijke aantal veel hoger liggen. Door de verwoesting en de blokkade van Gaza is bewijs vaak onbereikbaar of vernietigd en is het volgens het CPJ daarom goed mogelijk dat we nooit zullen weten hoeveel journalisten doelgericht door Israël zijn vermoord.

Kort na het overlijden van Al-Sharif meldde Israël dat het erin was geslaagd hem te doden, wat duidt op een gerichte aanval. Ook beschuldigde Israël hem ervan leiding te hebben gegeven aan een terreurcel van Hamas, maar leverde daarvoor nauwelijks controleerbaar bewijs. Het CPJ spreekt van een lastercampagne en stelt dat Israël journalisten vaak zonder geloofwaardig bewijs bestempelt als militanten.

Uit later onderzoek van +972 Magazine en Local Call blijkt bovendien dat er binnen het Israelische leger een speciale eenheid actief is die onder meer de taak heeft om journalisten in

Gaza te identificeren en hen neer te zetten als vermeende ondercoeragenten van Hamas. Volgens het onderzoek zou dit onderdeel zijn van een strategie om de groeiende internationale verontwaardiging over de Israëlische aanvallen te beperken.

Wapenstilstand

Sinds oktober geldt er een wapenstilstand tussen Israël en Hamas. Ondanks het staakt-het-vuren voert Israël nog regelmatig aanvallen uit in Gaza. Bij een aanval afgelopen januari werden 11 Palestijnen gedood, onder wie twee kinderen en drie journalisten. ‘Veel beter is het dus niet sinds de wapenstilstand’, zegt Ruth Kronenburg, directeur van Free Press Unlimited (FPU). ‘Er zijn nog steeds bombardementen en naast burgers worden ook journalisten nog steeds gedood.’

bombardementen, van vliegtuigen en drones in de lucht. Na de aanval op mijn collega’s vorige maand is het duidelijk dat we nog steeds een doelwit zijn, ondanks de wapenstilstand’, zegt de journalist tegen de Kanttekening.

Ondanks de gevaren heeft Sbeata de afgelopen jaren full-time als journalist gewerkt. Hij heeft nooit overwogen te stoppen. ‘Mijn ouders willen dat ik stop vanwege het gevaar, maar het is mijn werk en mijn enige bron van inkomen. De angst draag ik ieder moment van de dag met me mee. Ik hoop dat de situatie verbetert, zodat ik ook weer mooie momenten kan documenteren.’

Free Press Unlimited ondersteunt Palestijnse journalisten onder andere met spullen zoals laptops, telefoons, harde schijven en veiligheidsuitrusting. De spul-

‘Je hoort nog steeds dagelijks het geluid van bombardementen’

Ook volgens camerajournalist Hamed Sbeata is de situatie voor journalisten in Gaza er sinds de wapenstilstand niet op vooruitgegaan. ‘Je hoort nog steeds dagelijks het geluid van

len over de grens met Gaza krijgen, is ook niet makkelijker geworden sinds de wapenstilstand, zegt Kronenburg. ‘De grens wordt nog altijd streng bewaakt. We krijgen de spullen dankzij onze part-

journalisten: ‘Als deze gedood’

DE BEBLOEDE CAMERA VAN FOTIJOURNALIST MARIAM DAGGA. ZE WERD GEDOOD BIJ DE ISRAËLISCHE AANVAL OP HET NASSER-ZIEKENHUIS IN KHAN YUNIS. BEELD: AFP

‘Journalisten kunnen informatie verstrekken over waar eten en water is’

onzeker. Toch is opgeven geen optie. ‘Wij proberen zo veel mogelijk te documenteren,’ zegt Kronenburg. ‘De geschiedenis laat zien dat gerechtigheid soms decennia kan duren, maar niet onmogelijk is. Ook veertig jaar later kunnen zaken alsnog voor de rechter komen.’ Kronenburg noemt de zaak van de vier vermoorde IKON-journalisten als voorbeeld. Die journalisten werden in 1982 vermoord door militairen van het regeringsleger in El Salvador. Afgelopen juni, ruim 40 jaar later, werden de oud-militairen veroordeeld.

Kronenburg hoopt dat de nieuwe Nederlandse regering druk op Israël zal uitoefenen om journalisten beter te beschermen. ‘Persvrijheid staat wereldwijd onder druk, en als overheden schendingen onbestraft laten, groeit het risico dat ook andere regimes denken er mee weg te kunnen komen. Als dit niet wordt aangepakt, wordt het alleen maar erger.’

Journalist Sbeata kijkt voorzichtig naar de toekomst. ‘We zijn eerlijk geweest over wat hier gebeurde, en daardoor moet ik nu nog steeds vrezen voor mijn leven. Maar ik hoop dat uiteindelijk het gevoel van angst voor altijd zal verdwijnen en ik een goed leven kan hebben.’ ●

‘Sommige journalisten moeten noodgedwongen stoppen met werken’

ners wel naar binnen, maar het is zeker niet makkelijker dan eerst.’

Grote gevolgen

Sinds het begin van de oorlog in oktober 2023 heeft Israël bijna 300 journalisten gedood. Daar zijn grote gevolgen aan verbonden. ‘Ten eerste voor henzelf’, zegt Kronenburg. ‘Ze zijn in gevaar, kunnen zich minder vrij bewegen en sommige journalisten moeten noodgedwongen stoppen met werken.’

Daarnaast is er het risico dat gebeurtenissen die in het gebied plaatsvinden niet langer worden vastgelegd en onbekend blijven voor de buitenwereld, zeker in een gebied als Gaza waar geen internationale journalisten worden toegelaten. Maar ook lokaal is het belangrijk: ‘Journalisten kunnen informatie verstrekken over waar eten en water is, waar medicijnen te vinden zijn en welk ziekenhuis nog operationeel is.

Dat kan levensreddende informatie zijn’, zegt Kronenburg.

Ook voor juridische processen is het werk van lokale journalisten van belang. Ze brengen niet alleen persoonlijke en vaak levensreddende verhalen, zegt Kronenburg, ze documenteren ook mensenrechtenschendingen en mogelijke oorlogsmisdaden. ‘Getuigenissen, foto’s en video’s kunnen in latere rechtszaken doorslaggevend bewijs vormen. Dat bleek eerder na de Tweede Wereldoorlog, toen misdaden die tijdens de oorlog waren vastgelegd uiteindelijk hebben bijgedragen aan vervolging en berechting.’

‘Opgeven is geen optie’

Samen met organisaties als het CPJ roept FPU op tot onafhankelijk onderzoek naar aanvallen op de pers en mogelijke misdrijven. Of daders uiteindelijk ook ter verantwoording worden geroepen, blijft

Als het aan Brussel ligt, krijgt Fro

Terwijl de wereld met afschuw kijkt naar de jacht op migranten door ICE-agenten in de VS, breidt Europa stilletjes de macht uit van zijn eigen grensagentschap: Frontex. Critici waarschuwen dat de checks and balances ontbreken. Mensenrechtenschendingen zijn nu al aan de orde van de dag.

FRONTEX (R) EN DE GRIEKSE KUJTWACHT (L) TIJDENS EEN REDDINGSOPERATIE NA EEN SCHIPBREUK MET MIGRANTEN BIJ LESBOS OP 3 APRIL 2025. ZEVEN MENSEN, WAARONDER TWEE KINDEREN, KWAMEN OM, 23 ANDEREN WERDEN GERED. BEELD: MANOLIS LAGOUTARIS/AFP

● MAJORIE VAN LEIJEN

Frontex Kills for Europe, staat op het spandoek van Abolish Frontex dat de header van hun website vult. Of korter: *Frontex kills*. Voor de activisten van dit internationale gezelschap staat het als een paal boven water: Frontex is verantwoordelijk voor de dood van tienduizenden migranten die

Europa probeerden te bereiken. Verdronken in de Middellandse Zee, neergeschoten aan de grens, overleden door zelfmoord in detentiecentra of gemarteld en gedood na deportatie. Wat in 2004 werd opgericht om de buitengrenzen van Europa te bewaken, is uitgegroeid tot een heuse *killing machine*, stellen critici.

Ze zijn niet de enigen. Al tij-

den zwelt de kritiek op het Europese agentschap aan. Ngo's, onderzoeksjournalisten, advocaten en onderzoekers kaarten al enkele jaren aan dat Frontex betrokken is bij ernstige mensenrechtenschendingen. Migrant krijgen te maken met illegale pushbacks, geweld en afpersing en hebben vaak geen poot om op te staan. Dit is in

Frontex nóg meer bevoegdheden

strijd met Europese regelgeving; bovendien blijkt die regelgeving niet toereikend om mensenrechtenschendingen te beteugelen. Het probleem is niet alleen Frontex, maar vooral ook de ontwerpers van het monster dat Frontex is geworden: de Europese Unie zelf.

Frontex een steeds grotere rol bij de grensbewaking en -controle. Daarvoor kreeg het eigen materieel, zoals drones en wapens. Het budget voor Frontex groeide van miljoenen naar bijna een miljard euro per jaar. Inmiddels is Frontex ook betrokken bij terugkeeroperaties en, als het aan de Europese

dures te ondersteunen. Daarnaast moet het personeelsbestand worden uitgebreid tot rond de 30.000 grenswachters.

Terwijl Frontex in essentie een uitvoerende en ondersteunende taak heeft, lijkt het steeds meer een zelfstandig handelend orgaan te worden, zegt Mark Akkerman van Abolish Frontex: 'Het zet zelf grensbewakingsoperaties op, initieert uitzettingsprocedures, onderhandelt met niet-EU-landen en onderhoudt nauwe banden met de militaire en security-industrie.'

'De rol van Frontex is verschoven van operationele ondersteuning naar systemische coördinatie van het Europese grens- en terugkeerbeleid', merkt Picum op, een van de

men. Sterker nog, Frontex kan op dit moment nauwelijks verantwoordelijk worden gehouden voor wetsovertredingen of mensenrechtenschendingen.

'Het oefent daadwerkelijke dwang uit op buitenlandse staatsburgers, zonder een nationale politiemacht te zijn, en dit alles zonder volledig verantwoording af te leggen aan een nationaal parlement en zonder de betrokkenen duidelijke en toegankelijke rechtsmiddelen te bieden', aldus Abolish Frontex.

Verkrachting en marteling in Libië

Hoe dit kan, leggen Dimitry Kochenov en Sarah Ganty uit aan de hand van wat ze de *EU lawlessness law* noemen – ofwel het EU-recht der wetteloosheid. 'Een

'Het Europese budget groeide van miljoenen naar bijna een miljard euro per jaar'

Steeds machtiger, zonder transparantie

Toen Frontex in 2004 werd opgericht, had het vooral een coördinerende taak bij het controleren van de Europese buitengrens. Het agentschap maakte risicoanalyses over migratie, maar had geen directe rol in het terugdringen hiervan. Na 2015 veranderde dit. Toen het aantal vluchtelingen dat naar Europa kwam piekte, kreeg

Commissie ligt, komen er nog taken bij.

Wederom ligt momenteel een voorstel op tafel om het mandaat van Frontex verder uit te breiden. Want, zo stelt de Europese Commissie, daar vraagt het huidige tijdperk van toenemende geopolitieke, veiligheids- en migratie-uitdagingen om. Hybride dreigingen, de implementatie van het EU-migratiepact en de roep van lidstaten om een efficiënt terugkeerbeleid zijn volgens de Commissie redenen voor een flinke uitbreiding van de macht die Frontex nu al heeft.

Zo zou Frontex een veel grotere rol moeten krijgen bij het uitvoeren van terugkeeroperaties. Daarin zou het direct mogen samenwerken met derde landen waarmee afspraken zijn gemaakt en krijgt het bovendien meer middelen om data-analyses uit te voeren, migratiestromen te detecteren en zelfs visumproce-

organisaties die heeft gereageerd op de open consultatie van de hervormingsplannen van de Europese Commissie.

En dat is problematisch, betoogt deze ngo in de reactie. Want de uitbreiding gaat niet gepaard met ontwikkelingen in robuuste verantwoordingssyste-

zorgvuldig vormgegeven juridisch kader dat ervoor zorgt dat Frontex mensenrechtennormen op papier naleeft', aldus Ganty, onderzoeker aan de Yale Law School en docent aan de Universiteit van Peking.

Neem bijvoorbeeld de samenwerking tussen Frontex en de Libische kustwacht, zegt

DIMITRY KOCHENOV

'Het is de Libische kustwacht die de pushback uitvoert'

Kochenov, onderzoeker aan het CEU Democracy Institute in Boedapest. 'Frontex detecteert migrantenboten op de Middellandse Zee door middel van drones. Stel dat ze hiermee een boot detecteren. Dit kan een zinkende boot zijn, maar ook boten die geen hulp nodig hebben kwalificeren. Ze kunnen op dat moment de boot te hulp schieten, maar dat doen ze niet. Frontex stuurt in zo'n geval de coördinaten naar de Libische kustwacht, zogenaamd om ze te redden. Deze haalt de migranten op en neemt ze mee naar Libië. In feite worden ze gewoon gekidnapt, nog voordat ze asiel konden aanvragen.

'Dit druist in tegen het Europese recht, toch blijft Frontex hier buiten schot. Het is de Libische kustwacht die de pushback uitvoert. Hoewel deze Libische kustwacht is getraind door Italië en ook de boten zijn geleverd door de Italianen, varen ze onder een Libische vlag. De EU heeft het voor elkaar dat deze misdaden, gefinancierd door de EU, door niemand ter wereld worden gepresenteerd als een schending van het EU-recht.

Rol van Brussel

In Libië komen de onderschepte migranten terecht in detentiecentra of vluchtelingenkampen, en hier zijn de omstandigheden verschrikkelijk. Er vinden regel-

SARAH GANTY

matig martelingen en verkrachtingen plaats. Bewakers van de kampen vragen familie van de migranten om losgeld, omdat ze de migrant zouden hebben gekidnapt. Migranten die in deze kampen terecht komen, komen er soms pas jaren later uit, blijkt uit talloze getuigenissen, zoals die van David Yambio, oprichter van de ngo Refugees in Libya.

De omstandigheden in de Libische kampen zijn bekend in Brussel. Toch heeft dit tot nu toe

pees Parlement', zegt Ganty. 'Het maakt gebruik van *soft law*, deals tussen landen die weinig transparant zijn. Daarnaast stellen ze dat het gaat om noodhulp, waarbij de reguliere procedures komen te vervallen. Het is een web aan wetten dat dit soort constructies mogelijk maakt.'

Verantwoording

Juist daarom zou het zinvol zijn om Frontex wél ter verantwoording te kunnen roepen, stellen

een ander verhaal vertellen. Het is vrij lastig om vast te stellen wat er precies is gebeurd tijdens een pushback en wie hiervoor verantwoordelijk is.'

'In plaats van de bevoegdheden van Frontex uit te breiden, bevelen we aan om strengere maatregelen te nemen om de lacunes in de verantwoording aan te pakken', schrijft ook Picum in de consultatiereactie aan de Europese Commissie. Er zijn volgens de organisatie verschillende instanties die dit al doen, maar niet het gewenste effect hebben. Zo is er een Frontex Fundamental Rights Officer (FRO), maar deze wordt al jaren gehinderd om onafhankelijk onderzoek te doen. Ook de vele journalisten en ngo's die misstanden aankaarten moeten op Europees niveau serieuzer worden genomen, stellen ze.

Of dit gehoor zal vinden, is nog maar de vraag. Het EU-migratiepact zal voor een groot deel wettelijk maken wat op dit moment nog niet wettelijk is, zegt Ganty. 'Dat is dus dat recht der wetteloosheid. Dat gaat veel verder dan een simpele regeling of handeling; het is een systeem dat steeds groter wordt en alles behelst. Lidstaten kunnen zich vervolgens verschuilen achter dit systeem. Zo kunnen ze ongestraft acties uitvoeren die onder hun eigen nationale wet crimineel zouden zijn.'

Weerstand zou volgens Kochenov dan ook juist vanuit de lidstaten moeten komen, vanuit het volk. 'We moeten erover praten en het zichtbaar maken. De meeste Nederlanders hebben geen idee hoe wreed en gewelddadig het Europese grensbeleid is. Toen ICE drie of vier mensen doodschoot, was de verontwaardiging enorm. In de afgelopen dertien jaar zijn in de Middellandse Zee alleen al 34.000 mensen verdwenen, deels als gevolg van Europees grensbeleid. Daar hoor je bijna niemand over.' •

'De meeste Nederlanders hebben geen idee hoe wreed en gewelddadig het Europese grensbeleid is'

geen invloed gehad op de samenwerking met Libië. Het grotere probleem zit volgens Kochenov en Ganty dan ook bij de ontwerpers van dit systeem. Volgens hen is de EU wel degelijk verantwoordelijk voor de misstanden in de detentiecentra, die met Europees geld zijn opgezet. 'Dit is vooral Italiaans geld. De EU draagt financieel bovendien bij aan de instandhouding van het detentiesysteem door middel van diverse projecten buiten de grens', zegt Akkerman, een werkwijze die ook wel het 'uitbesteden van onderdrukking' wordt genoemd.

'Maar de Europese Commissie gaat bij het maken van dit soort deals niet langs het Euro-

advocaten als Iftach Cohen, die zich met zijn non-profitorganisatie Front-lex al jaren inspannt om dit te bereiken. Onlangs lukte dit. Het EU-Hof van Justitie deed een historische uitspraak in de zaak over de Syriër Alaa Hammoudi, die in 2002 werd teruggeduwd naar Turkije tijdens zijn oversteek naar Griekenland. Voor het eerst oordeelde een rechter dat Frontex zich moest verantwoorden over diens handelen.

Daarvoor waren de juridische mogelijkheden er niet, legde Cohen in een recent interview uit. 'Rechters kijken niet naar feiten, maar naar bewijs, maar dit bewijs ontbreekt bijna altijd in het geval van een pushback. Frontex kan bovendien

Trump is er niet voor de Iraniërs, en Netanyahu al helemaal niet

● MAJORIE VAN LEIJEN

Die eerste aanval van de VS en Israël op Iran gaven me een wrange smaak. Een ongemakkelijk gevoel dat niet aansloot bij de juichende mensen op straat om de dood te vieren van Ayatollah Khamenei, de man die niet alleen het leven van duizenden Iraniërs in de afgelopen dertig jaar vormde, maar in de afgelopen drie maanden ook het leven nam van 15.000 Iraniërs.

Ik gun het ze zo. Het gevoel dat ik had als vrouw van een Syriër toen in december 2024 de vrijheid van het Syrische volk werd bezegeld door de val van Bashar al-Assad. De vreugde van mijn dierbare schoonfamilie drong door tot in mijn ziel.

‘Trump mag zich profileren als de man die vrede brengt op aarde, maar hij is er niet voor de Iraniërs’

Wanneer ik erover vertelde aan mensen uit een land waar nog steeds een dictator aan de macht is, bemerkte ik een soort jaloezie — een verlangen naar de dag dat ook zij aan de beurt zouden zijn. Iraniërs hebben alle recht op dat verlangen, en hoe mooi zou het zijn als die

droom nu ook voor hen uitkomt.

Maar als ik naar de beelden uit Iran kijk, zie ik iets anders. Ik zie een land dat wordt aangevallen, niet bevrijd. Trump mag zich profileren als de man die vrede brengt op aarde, maar hij is er niet voor de Iraniërs — en Netanyahu al helemaal niet. Voor deze twee wereldleiders is Iran het obstakel op de weg naar een Midden-Oosten binnen de westerse invloedssfeer. Al jaren werken Amerikanen aan een Midden-Oosten dat voor de dollar werkt, en daarin zijn ze voor een groot deel geslaagd in de landen met de meeste economische waarde — ware het niet dat dat andere land van betekenis in de Golfregio, Iran, altijd zijn kont tegen de krib gooid.

Iran maakte er een punt van nationale trots van zich niet te schikken naar het wereldbeeld waarin de Amerikanen het voor het zeggen hebben. Het vaart al jaren een ‘vriendelijke-burenbeleid’, waarin het heil zoekt in relaties die wél voor Iran werken, zoals die met Rusland en China. Ook de toenadering tot het andere land van betekenis in de regio, Saoedi-Arabië, moet in dat licht worden gezien. Deze toenadering was een doorn in het oog van president Trump, want Saoedi-Arabië was van hem. In zijn huidige termijn zou hij eindelijk de Abrahamakkoorden uitbreiden naar het Saoedische koninkrijk. Met de toenadering tot datzelfde koninkrijk kwam Iran direct in het vaarwater van de Amerikanen in het Midden-Oosten terecht.

Toen eind 2024 de handlangers van Iran het tegenspit delfden, roken Trump en zijn handlanger Netanyahu hun kans. Een tipping point dat wel eens in hun voordeel kon uitpakken. Israël verzwakte Hezbollah aanzienlijk, en toen een paar maanden later ook de Syrische

BRON: PIXABAY

‘Waarom steggelen over iets wat je toch niet wilt toestaan, als je ook van bovenaf kunt toeslaan?’

president Assad van het toneel verdween om plaats te maken voor een president die de Amerikaanse dollars wel zag zitten, leek de droom van een Midden-Oosten in westerse invloedssfeer opeens nabij. Alleen Iran lag nog dwars. Maar een grootmacht valt een andere regionale hegemoon niet zomaar aan; daar moet de tijd rijp voor zijn.

Die tijd lijkt nu te zijn aangebroken. Het volk wil worden bevrijd en veel Iraniërs

verwelkomen de Amerikanen. Critici zijn verbaasd over de timing, omdat afgevaardigden van beide

partijen nog aan de onderhandelingstafel zaten in Oman, om de jarenlange discussie over het nucleaire programma van Iran te beslechten. Maar waarom steggelen over iets wat je toch niet wilt toestaan, als je ook van bovenaf kunt toeslaan? Dat moeten Trump en Netanyahu gedacht hebben. Nu er nog sprake is van militaire overmacht, kunnen ze Iran net zo goed op de knieën dwingen, met relatief weinig kritiek van de Iraniërs zelf. Een gouden kans.

Het is makkelijk spreken als vrije westerling. Het is een luxe om de werelddominantie van de westerse grootmachten te kunnen bekritisieren, terwijl ik geniet van de welvaart die daaruit voortvloeit. In een land dat al jaren gebukt gaat onder sancties, terwijl het regime dat daarvoor verantwoordelijk is ook de eigen bevolking onderdrukt, is elke kans op verandering het hopen waard.

Maar waar het wringt, is dat hiermee ook een tegenmacht verloren gaat. Iran — het land dat groot werd zonder de dollars, ondanks de sancties, en dat er zo lang in slaagde een front te vormen tegen verdere uitbreiding van de dominantie van het Westen in het Midden-Oosten — zal voorgoed veranderen. ●

Achter de schermen van het ver van Minneapolis de ICE-razzia's

DEMONSTRANTEN TEGENOVER EEN ICE-AGENT IN MINNEAPOLIS, OP 15 JANUARI. BEELD: OCTAVIO JONES/AFP

● INGELISE DE JONGSTE

Dit is een artikel over verzet. Georganiseerd verzet. *Grassroots resistance* met een 'infrastructuur die onzichtbaar is tenzij je er in zit'. Dit stuk gaat over overheidsterreur, burenen die ontstaan voor burenen, en over hoe kleine, weinig risicovolle acties *overnight* veranderen in levensgevaarlijk. Het gaat over de aanwezigheid van gemaskerde, zwaarbewapende ICE-agenten met ongekend geavanceerde tech juist in het koude, blauwe Minnesota. Het gaat over hoe een overweldi-

gend deel van de inwoners van Minneapolis en Saint Paul min of meer per ongeluk in dat georganiseerde bevolkingsbrede verzet belandt tegen Trump's politiek gemotiveerde 'bezetting'. Citaten zijn daarom anoniem.

In december 2025 ging in Minnesota *Operation Metro Surge* van start. Grote aantallen ICE en DHS (Immigration and Customs Enforcement en Department of Homeland Security) agenten stroomden de Twin Cities in en waren ineens overal. Ze scheuren in *unmarked cars* door de straten, rijden auto's en schoolbussen klem, sleuren mensen met geweld uit hun auto's, kidnappen bezoekers en medewerkers uit restaurants en bouwmarkten,

belagen scholen. Duizenden mensen zijn uit het straatbeeld verdwenen: gedeporteerd, gedetineerd of *in hiding*. ICE agenten schoppen en slaan, ze schieten met kogels en traansgas, zelfs op een baby in een auto. Ze ontregelen kortom het leven van alledag compleet. Voor wie behoort tot de groepen waar ICE het primair op gemunt heeft, kwam dat besef acuut. Al snel werd duidelijk dat niemand veilig was.

Dat Trump juist Minnesota koos, is geen toeval. Natuurlijk, vice-presidentskandidaat Tim Walz komt er vandaan en er was een racistische hype over fraude, het is een blauwe staat in een zee van Midwestern rood en Minnesota beroept zich erop dat het de

enige staat is die nooit op Reagan stemde, maar een grote reden is *the Minnesota Miracle*.

Progressieve wetten

In 2023 nam de staat een hele reeks progressieve wetten aan: Het recht op abortus werd verankerd in de wet, *trans affirming care* ook, conversietherapie is nu verboden, er zijn wetten ter versterking van mensenrechten, van vakbonden, tegen discriminatie bij huisvesting en nog veel meer. Bovendien regelde het *State Congress* dat politie niet mag meewerken aan verzoeken tot straf of uitlevering vanuit staten die juist een verbod hebben op abortus of transgenderzorg. Kortom Minnesota beschermt juist die groepen waar

zet: zo trotseren inwoners

‘Minnesota beschermt juist die groepen waar Washington DC de pijlen op richt’

Washington DC de pijlen op richt: vrouwen, immigranten, lhbt'ers. Minnesota is een Sanctuary state en daar zijn mensen trots op. In juni 2023 zag ik hoe tijdens de Twin Cities Pride Parade de *Minnesota Miracle* bejubeld werd.

Twee jaar later, in juni 2025, vermoordde een als politieagent vermomde, anti-abortus Trump-aanhanger de vrouw achter deze wetten: Melissa Hartman en haar man en haar hond. Haar collega en zijn vrouw overleefden een aanslag. Deze politieke moord is deel van de context bij de reactie op de *ICE invasion* in Minnesota. Of zoals Time Magazine schrijft: *'hostile military government takeover'*.

Ooit woonde ik in Minnesota. Ik schoot er wortel. Als ik er ben, voelt het als thuiskomen. Ik heb er vrienden. Ik ken de beide steden aan weerszijden van de Mississippi, ik herken de straten waar ICE doorheen jaagt, ken de geschiedenis van het deportatiecentrum waar vroeger Native Americans werden geïnterneerd en nu ICE gevangenen. Ik weet hoe je vanaf het indrukwekkende memorial voor George Floyd naar de plekken komt waar ICE Renee Good en Alex Pretti vermoordde. Alle drie relatief vlak bij elkaar. Overigens is ook dat geen toeval maar gevolg van een racistische politiek van *redlining* en *covenances*, maar dat verdient

een eigen artikel. Een van mijn vrienden woont er om de hoek, een andere woont vlakbij de plek waar politie in 2016 Philando Castile doodschoot. De Amerikaanse politiek volg ik inmiddels al decennia en wanneer Minneapolis in het nieuws is, ben ik extra alert.

Vrienden beschrijven de nieuwe werkelijkheid met verbijstering, woede en een opmerkelijk soort vastberaden saamhorigheid. ‘Ze hebben een grote fout gemaakt, door een winter volk binnen te vallen in de winter. (Lessen uit WOII niet geleerd kennelijk). Mensen hier zijn geprogrammeerd om op elkaar te letten in barre weersomstandigheden in de wetenschap dat de kou ieder van ons fataal kan zijn. Ik denk dat het een kleine stap is van het helpen van een onbekende die vastzit in de sneeuw naar een onbekende die door gemaskerde klootzakken wordt afgevoerd.’

Moorden waren een tipping point

Meteen in december begonnen mensen zich te organiseren en de actiebereidheid nam razendsnel toe. De moorden in januari van dit jaar waren een *tipping point* maar voor de meeste mensen vormden ingrijpende ‘alledaagse’ veranderingen de druppel. Ze waren getuige van de hardhandige arres-

tatie van hun burens, weggevoerd in ochtendjas en met blote voeten in de sneeuw of ze zagen hoe ICE-agenten hun wapen richtten op willekeurige voorbijgangers. De openlijke etnische profilering. Vele duizenden mensen volgden trainingen over wat (niet) te doen en er is geen straat, buurt of wijk zonder Signal-groep(en) voor de coördinatie van acties.

Die acties vallen in twee belangrijke categorieën uiteen: de zogenaamde *rapid response*, het volgen en observeren van ICE om burens tijdig te kunnen waarschuwen en beschermen, en wat in de volksmond *mutual of community aid* heet, ondersteuning

en hulp voor burens en buurgelovenen.

Rapid response draait om het tracken van ICE: in kaart brengen waar ze zijn, waar ze heen gaan, wat ze doen, in wat voor auto's ze rijden en waarschuwen dat ICE in de buurt is. Daarbij horen verschillende rollen en er is een heel vocabulaire ontstaan: Mensen worden door ICE *gesnatched* of *abducted*. *Commuting* is het per auto (achter)volgen van ICE agenten die in unmarked cars door de stad rijden. ICE gebruikt namelijk expres onherkenbare auto's, soms zelfs voorzien van onschuldig ogende gehandicapten- of regenboog-

‘ICE gebruikt namelijk expres onherkenbare auto's’

ICE-AGENTEN VERLATEN EEN WONING IN MINNEAPOLIS. BEELD: CHARLY TRIBALEAU/AFP

stickers of bedrijfslogo's. Daarom leggen mensen kentekens en auto's vast in databases zoals ICE in my Area en icelist.is of de populaire app ICEBlock die echter na druk vanuit Washington uit de Apple store verwijderd is. De *dispatcher* beheert de informatiestromen op Signal waar de communicatie plaatsvindt in chats en groupcalls. Er zijn wat-

Signal wanneer ICE gespot wordt, checken kentekens en type auto tegen de database om te bevestigen dat het om ICE gaat en voegen daar actuele informatie aan toe. (*Legal*) *observers* houden in de gaten of ICE zich aan de regels houdt, ze slaan alarm en leggen vast. Dat alarm slaan gaat met lawaai.

betekent, ICE is gesignaleerd of komt er aan, aanhoudend blazen of toeteren betekent dat ICE mensen aan het oppakken is. Het geluid van claxons, fluitjes en stemmen waarschuwt ongedocumenteerden in het gebied hun deuren te sluiten, zorgt er voor dat meer mensen zich als getuigen verzamelen. Het geluid is in sommige delen van de steden continu en gaat ook 's nachts door. Mensen blijven op om te waken en burens te beschermen. De nachtelijke roep 'ICE is here' die je op video's kunt horen, klinkt beklemmend en onwerkelijk in het stille donker.

De *observers* filmen ook. Niet omdat video veiligheid garandeert – in Minneapolis weten ze door zowel George Floyd als Philando Castile dat dit niet het geval is – maar ze hebben gezien wat er gebeurt als officiële verklaringen botsen met videobewijs. Filmen is dus *for the record*. De praktijk wijst uit dat dit cruciaal is. Video weerlegt telkens opnieuw verklaringen die ICE en Washington de wereld in sturen.

In groten getale komen mensen dag in dag uit naar plekken waar ze nodig zijn, op hun vrije dag, voor of na werk. In sommige wijken wordt dagelijks een verse *rapid response chat* aangemaakt, bijvoorbeeld voor degenen die patrouilleren in Frogtown, waar veel Hmong wonen. Elke dag rond 11 uur 's ochtends bereikt die groep haar max. Dat betekent dat er alleen al in die buurt 1000 mensen rondlopen om hun stadgenoten te waarschuwen en beschermen.

Zowel fluiten als filmen was aanvankelijk *low-risk*. Veel mensen trainden voor de legal observer rol: alleen al immigrantenorganisatie Monarca Unidos leidde 24.000 mensen op tot legal observer: staan en vastleggen, op een fluitje blazen. Waar ICE aanvankelijk door de aandacht nog wel eens onverrichter zake vertrok, zorgt het grenzeloze mandaat vanuit

Washington en de daaruit voortkomende crackdown bij verzet ervoor dat *low-risk high-risk* werd. Zowel Renee Good als Alex Pretti waren *observers*. ICE agenten schoten hen ongestraft dood en de minister van binnenlandse veiligheid labelde hen *domestic terrorist* voordat er ook maar enig onderzoek gedaan was.

Het is bovendien zeer goed mogelijk dat de agent die Renee Good doodde en haar 'fucking bitch' noemde toen ze stervende was, wist wie ze was. Veel Minnesotans zijn er van overtuigd dat dit zo is. Dat het geen toeval is dat juist een lesbische vrouw vermoord werd. Dat ze een target was. Onder de maskers zitten immers ook extreemrechtse Proud Boys en ICE werkt met databases waarin de overheid activisten vastlegt. Van Pretti was al bekend dat ICE door een eerdere confrontatie wist dat hij *observer* was. Uit Goods laatste woorden 'Het is ok, dude, ik ben niet boos op jou' blijkt dat zij zich niet van het gevaar bewust was. *Low-risk, high-risk*.

Borstvoeding van een buurvrouw

Die andere vorm van georganiseerd verzet, *mutual aid*, ondersteuning en hulp bestaat uit van alles en is voor de tienduizenden immigranten met of zonder status, die zich gedwongen schuilhouden onmisbaar: boodschappen regelen of de was, kinderen van en naar school brengen, mensen naar de dokter rijden, kruispunten afzetten wanneer de schoolbus aankomt omdat ICE daar ouders kidnapte. Maar ook impromptu rotondes creëren met afzettingen van pallets, de zogenaamde *filter blockades*, omdat ICE zo hard door de straten scheurt dat het levensgevaarlijk is. In Georgia leidde dat half februari tot een dode, Linda Davies. Een baby waarvan de ouders gedeporteerd zijn en die achterbleef met een tienerzus,

'Video weerlegt telkens opnieuw verklaringen die ICE en Washington de wereld in sturen'

chers en *patrollers*, vrijwilligers in auto's of te voet die rijden of lopen door buurten waar ICE vaak komt. Ze rapporteren via

'Ice is here'

Zodra ICE in de buurt is, geldt de *whistle-blowing-strategy*. Mensen fluiten en toeteren. Drie keer kort

ALEX PRETTI, DIE WERD DOODGESCHOTEN DOOR ICE-AGENTEN. BEELD: OCTAVIO JONES/AFP

krijgt borstvoeding van een buurvrouw. Gezondheidszorgmedewerkers geven hun persoonlijke telefoonnummer of doen huisbezoeken. Juristen helpen met het terugkrijgen van gedeporteerden, soms helemaal uit Texas. Bedrijven veranderen in spontane voedsel distributiepunten. Er zijn huurfondsen opgezet voor wie niet kan werken vanwege de risico's en wie kan ondersteunt lokale horeca. Aan alles wordt gedacht.

Door ICE gekidnapten worden vaak 's avonds zonder aanklacht, zonder telefoon of papieren, zonder jas of schoenen op straat gezet. Of in parken achtergelaten. Levensgevaarlijk bij min 20. Dus zijn er vrijwilligers die parken patrouilleren en mensen opvangen bij het deportatiecentrum, inmiddels georganiseerd in Haven Watch. Rond sluitingstijd bewaken vrijwilligers op parkeerterreinen van winkels en restaurants medewerkers en bezoekers tegen ICE.

WAKE OP DE PLEK IN MINNEAPOLIS WAAR EERDER OP DE DAG RENEE GOOD WERD NEERGESHOTEN DOOR EEN ICE-AGENT. BEELD: KEREM YUCEL/AFP

2000 vrijwilligers bij meer dan 2500 hulpvragen en hebben ze bijna 7 ton opgehaald en uitgedeeld onder burens in nood.

‘Ons wordt geadviseerd om óf *rapid response* te doen óf *community aid*, om er voor te zorgen dat je ICE die mensen achtervolgt niet per ongeluk naar kwetsbare burens leidt.

This is the kind of stuff that led the Franks to the attic.’

Het verzet is in Minnesota mainstream. Een groot deel van de bevolking maakt er op een of andere manier deel van uit. *Mutual aid*, *rapid response*, met wekelijkse kleine en grote demonstraties op straathoeken of viaducten, met spontane wakes (..) en een scala aan acties om het ICE gericht moeilijk te maken: agenten mogen niet plassen bij benzinstations, bedrijven hangen overal bordjes op met ‘verboden toegang voor ICE’ en de lijst met te boycotten bedrijven groeit dagelijks. Bij hotels waar ICE-agenten overnachten wordt nachtelijke herrie gemaakt. Veel acties combineren creatief met effectief.

ICE reageert op het massale verzet met repressie, met meer arrestaties en meer geweld. Ze

schieten op nog meer mensen, ze intimideren en dreigen: ‘Heb je niks geleerd van die lesbische bitch?’ Ze volgen mensen naar huis of wachten hen daar op, spreken hen bij naam aan op straat, ze filmen met brillen en telefoons en pochen over databases vol gezichten. ICE infiltreert de Signal-netwerken en zet de wet in tegen de bevolking door het volgen en filmen van ICE te verbieden op straffe van 20 jaar gevangenisstraf (een lokale rechtbank fluit dat juridisch terug).

Native Lakota-mannen

‘Ze arresteren en ontvoeren iedereen die ze maar willen. En ze krijgen er nog bonussen voor ook.’ De officiële opdracht aan ICE is 3000 arrestaties per dag in het hele land; voor de Twin Cities ligt het dagelijkse target sinds januari op 75. Het is een perverse prikkel die willekeur in de hand werkt. Het is niet voor niks dat mensen gearresteerd en weer gedumpt worden en dat naast ongedocumenteerden ook burgers en mensen met een verblijfsvergunning worden opgepakt. ICE deporteerde zelfs vier

‘Bij hotels waar ICE-agenten overnachten wordt nachtelijke herrie gemaakt’

Verzet is mainstream

Het verzet begon klein, met de initiatieven en expertise van individuen, ‘nu is er een heel gecoördineerd netwerk’. Zoals *Neighbors Helping Neighbors* waarvoor het op 11 december begon met een hulpvraag in een buurtapp. Inmiddels helpen meer dan

Ook veel van deze acties golden als *low-risk*, maar ICE-agenten volgen nu mensen die (veel) boodschappen doen en houden hen op de terugweg aan. Daarom is vanzelfsprekend: Je noteert een adres nooit op je telefoon, je schrijft het op een stuk papier en als ICE je aanhoudt, eet je het adres op.

native Lakota-mannen. De staat met als motto *'land of 10.000 lakes'* is notabene genoemd naar het Lakota woord voor water, mni.

De overmacht van ICE is groot en alles wat ze doen, inclusief moord, krijgt rugdekking vanuit Washington DC. ICE heeft bovendien een enorm budget ter beschikking, het ging van 8 naar 28 miljard dollar. Een aanzienlijk deel daar-

righeid en op de bereidheid van velen om iets te doen. 'Er is angst en uitputting maar juist dat motiveert nu moed.' De repressie zorgt voor onverzettelijkheid: 'Je begint met iets kleins, staan en filmen met je telefoon, en dan worden kleine dingen ineens riskant. Maar dat is nu wat je doet en ook al wordt dat ineens gevaarlijk, dat wil je niet meer opgeven.'

'Je begint met iets kleins, staan en filmen met je telefoon'

van gaat naar contracten met tech bedrijven die ICE van serieuze *spyware* voorzien: gezichtsherkenkende brillen en telefooncamera's, allerlei soorten surveillance software, een tool om telefoons te hacken, een om dossiers op te bouwen uit sociale media accounts, toegang tot databases waarin verzamelde gegevens van activisten te vinden zijn, een tracking tool vol data uit Medicaid en andere overheidsdatabases om *'leads* voor deportatie' te genereren, een tool die *live streams* op Telegram monitort en ICE afstuurt op plekken waar andere talen dan Engels gesproken worden, surveillance drones...

'Hate ICE, love Minnesotans'

Dat alles zou onder de bevolking kunnen leiden tot afhaken, maar dat is niet het geval. Het verzet in Minnesota drijft op saamho-

De saamhorigheid uit zich in vele kleine gebaren. Een man die op camera zijn woede uit en verdwijnt in wolken traangas blijkt eigenaar van een boekwinkel waarvan de website crasht door het grote aantal kopers. Een lokale pizzeria zamelt geld in voor families *sheltering in place*, zoals het noodgedwongen thuisblijven om ICE genoemd wordt. Een bewoner verzamelt en deelt al dit soort verhalen op Substack om de moed erin te houden.

Ondertussen is de impact van drie maanden ICE gigantisch. 4000 mensen zijn uit Minnesota gedeporteerd. Veel meer nog zaten korter of langer vast. Allen onder abominabele omstandigheden. Mensen die risico lopen op deportatie verkeren in continue angst en wie binnen blijft is voor alles afhankelijk van anderen. Mensen zijn werk en inkomen kwijt. Ondernemers sloten

hun deuren. De economie lijdt zwaar onder de bezetting, de gemeente berekende dat de schade zeker 200 miljoen is. De sociale gevolgen zijn enorm. Families zijn uiteen gerukt. Schoolklassen blijven half leeg en online leren is terug. Mensen nemen maatregelen voor als ze ontvoerd en/of gedeporteerd worden: wie zorgt er voor je hond of je kat of je kinderen als je niet meer thuis komt. Verlaten auto's met deuren open, motor soms nog aan, de eigenaren op klaarlichte dag door de overheid ontvoerd, vormen een 'bekend' straatbeeld.

Politici uit Minnesota, van congreslid Ilhan Omar tot senator Amy Klobuchar tot burgemeester van Minneapolis Jacob Frey, spreken van *'generational impact'*, gevolgen die generaties voortduren.

Ice is er nog

Half februari kondigde ICE aan te vertrekken uit Minnesota. Vrienden waren sceptisch. Eind februari bevestigden ze: ICE is er nog. 'Ze zijn deels verhuisd naar de suburbs, Minnetonka en Eden Prairie, maar ze zijn niet weg en boven Southeast Minneapolis zie je het groen-rood geknipper van surveillance drones.' Het lijkt er op dat nu de aan-

wezigheid verminderd wordt tot 1000.

ICE zit niet alleen in Minnesota. ICE zit overal en overal zijn er mensen die zich organiseren. Zo gaat in Minnesota een pdf rond met wijze lessen uit Chicago en is website ICE in my Area opgezet in San Diego.

Toch is er iets speciaals gebeurd in Minnesota. Misschien komt het door de relatief kleine schaal van de Twin Cities, misschien zijn het de lessen geleerd in 2020 tijdens de Black Lives Matter protesten, misschien is het wat mijn vriendin zegt, een wintervolk in de winter helpt elkaar - wat het ook is, er is iets ontstaan in Minnesota. Iets dat voortkomt uit saamhorigheid, drijft op de drang om stadgenoten te beschermen ook als je die niet persoonlijk kent en op de actiebereidheid van velen, zelfs als het gevaarlijk wordt. In Minnesota zien we hoe in drie maanden uit repressie en overheidsterreur een brede georganiseerde verzetbeweging groeide met replicerbare structuren en lessen voor de rest van het land. Inspiratie biedt de Minnesota resistance in ieder geval. Zo luidt een chant onder demonstranten in Boston:

'We're not cold, we're not afraid-Minnie taught us to be brave!' ●

'Minnie taught us to be brave'

Raad van State is het eens met asielminister: gülenisten hebben niet automatisch recht op asiel

Gülenisten hebben niet automatisch recht op asiel, zei de minister van Asiel en Migratie in december 2023. Gülenisten die het niet met dit besluit eens waren namen een advocaat onder de arm en stapten naar de rechter, maar die stelde hen in het ongelijk. Gisteren oordeelde ook de hoogste bestuursrechter van het land, de Raad van State, dat de beleidswijziging gerechtvaardigd was.

● EWOUT KLEI

Volgens de Raad van State worden gülenisten nog steeds vervolgd in Turkije, maar is de vervolging minder ernstig dan in de tijd vlak na de mislukte coup van juli 2016. De regering van president Recep Tayyip Erdogan gaf de aanhangers van de islamitische geestelijke Fethullah Gülen de schuld van deze staatsgreep. Duizenden gülenisten verloren hun baan en/of belandden in de gevangenis. De meeste asielverzoeken uit Turkije komen van gülenisten, ofschoon dit niet apart bijgehouden wordt. Tot 2023 kregen Turkse asielzoekers die zeiden dat ze gülenist waren automatisch asiel, maar daarna niet meer. Het aantal asielaanvragen uit Turkije dat door IND werd gehonoreerd daalde vervolgens van 92 procent in 2022 naar 43 procent in 2025.

Pieter-Bas Beekman, woordvoerder bij de Raad van State, vertelt *de Kanttekening* dat asielzoekers die gülenist zijn nog steeds asiel kunnen krijgen, maar hun aanvragen worden nu individueel beoordeeld. 'Sinds 2023 moet je meer aandragen dan alleen zeggen dat je gülenist bent.' Dat betekent dat een Turkse asielzoeker niet alleen moet aantonen gülenist te zijn, maar ook dat er

MENSENRECHTENACTIVISTEN EN GÜLENISTEN DEMONSTREREN IN STRAATSBURG TEGEN DE TURKSE OVERHEID, OKTOBER 2024. BEELD: X

‘Tot 2023 kregen Turkse asielzoekers die zeiden dat ze gülenist waren automatisch asiel’

‘geringe indicaties’ zijn dat hij bij terugkeer naar Turkije zal worden vervolgd.

De Raad van State erkent dat gülenisten in Turkije het nog steeds moeilijk hebben en hinder kunnen ondervinden op de arbeidsmarkt, maar is het eens met de minister die zei dat ze niet behoren tot een specifieke en erkende risicogroep, waarvan de leden niet extra hoeven te bewijzen dat ze worden vervolgd.

In vergelijking met de periode vlak na de coup is de vervolging van gülenisten afgenomen, stelt de Raad van State. Er zijn om die reden ‘voldoende aanknopingspunten’ voor de beleidswijziging van de minister. Toch neemt het oordeel van de hoogste bestuursrechter van Nederland niet weg dat de mensenrechtensituatie van gülenisten ‘nog altijd zorgelijk is’ en dat de IND dit moet blijven meewegen. ●

dK.Academie

voor €29,95 p.m.

Maandlijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform *de Kanttekening*.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek uit de reeks *Elementaire Deeltjes* van Amsterdam University Press, waarover het *Nederlands Dagblad* recenseert: 'beter dan Google en Wikipedia samen', ter waarde van € 15,00 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van € 12,50 per maand.
- Een abonnement op het maandblad van *de Kanttekening* inclusief digitale toegang ter waarde van € 12,95.
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introductie per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in *de Kanttekening* uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts € 29,95 per maand.

In samenwerking met:

